

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հայության կազմակերպման և տեղեկատվական
անվտանգության խնդիրների շուրջ 4

«Общеармянская сеть»: концептуальный подход к консолидации
ресурсов и достижению поставленных целей 7

О реализации концепции единого информационного
пространства НАТО10

Влияние американских СМИ на массовое сознание 17

Մեծ Եղեռնի տարելիցի թեման Թուրքիայի ՋԼՄ-ում 26

Ժամանակակից Ռուսաստանի «հայկական» կապիտալը (*ծառայողական*)..... 29

ՀԱՅՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԵՎ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՇՈՒՐՉ

Տեղեկատվական գործունը վերջին տասնամյակներում որոշիչ դերակատարում է ձեռք բերել անհատի, հանրության, պետության ու ազգի գործունեության գրեթե բոլոր ոլորտներում: Արագ փոփոխվող աշխարհում տեղեկատվության տիրապետումն է, որ հնարավոր է դարձնում նոր իրողություններին հետևելը, համապատասխան լինելը և արձագանքելը: Այսօր տեղեկատվական գործողությունները փոխադրվել են քաղաքական հարթություն և աշխարհաքաղաքականության կարևորագույն գործիքներից են:

Միևնույն ժամանակ, քաղաքականությունը նպատակներին հասնելու գործընթաց է, որի կազմակերպումն արդի ժամանակաշրջանում իրագործվում է գլխավորապես տեղեկատվական տեխնոլոգիաների (այս եզրը ընդգրկում է ոչ միայն զուտ գիտատեխնիկական, այլև իմաստային-բովանդակային բնույթի տեխնոլոգիաները) միջոցով:

Հայության Տեղեկատվական անվտանգությունը. Խոսելով քաղաքականության մասին հարկ է նշել, որ այսօր ազգերի մրցունակությունը պայմանավորված է ազգային անվտանգության և, մասնավորապես, նրա բաղադրամաս հանդիսացող տեղեկատվական անվտանգության (**SU**) վերաբերյալ այդ ազգերի ունեցած հայեցակարգային մակարդակով: Ակնհայտ է, որ հայկական **SU** համակարգը պետք է ներառի ոչ միայն Հայաստանի (այս հասկացությունը **SU** համատեքստում ենթադրում է ՀՀ-ն, ԼՂՀ-ն և Ջավախքը) բնակչության, այլև Համաշխարհային Հայության հետ կապված տեղեկատվական խնդիրների համախումբը: ՀՀ-ում ընդունված «Ազգային անվտանգության ռազմավարություն» փաստաթղթում փաստորեն ամրագրված են մեր ազգային անվտանգության երկու սուբյեկտները՝ Հայաստանը և Հայությունը, որոնց **SU** ապահովման գործառույթները շաղկապված են ու պետք է հենվեն փոխընդհանուր սկզբունքի վրա:

Նկատենք, որ Հայաստանի **SU** ոլորտը այս կամ այն չափով վերահսկելի է, և եթե ընդունվեն փորձագիտական քննարկումների վրա հենված գործադիր ու օրենսդրական որոշումներ, ապա կարելի է նախագծել Հայաստանի տեղեկատվական ոլորտի բարեփոխումների մեխանիզմը (ինչը դրականորեն կանդրադառնա նաև Հայության տեղեկատվական իրադրության վրա): Մինչդեռ Հայության պարագայում տեղեկատվական հիմնախնդիրների կարգավորումն անհամեմատ ավելի բարդ է, այլ երկրների պարագայում դժվար է խոսել գործադիր և օրենսդրական որոշումների մասին, չնայած այստեղ էլ իրադրությունը փոքր-ինչ փոխվել է և ազգային փոքրամասնությունների վերաբերյալ եվրոպական կոնվենցիաներն ու այլ բնույթի լոբբիստական գործողություններն ընդլայնում են Հայության հնարավորություններն այս բնագավառում:

Հայության առանձնահատկությունները **SU համատեքստում.** Հայության կազմակերպման բարդությունների հիմնական պատճառները մասամբ հայտնի են, սակայն ավելորդ չէ համակարգել դրանցից մի քանիսը **SU** համատեքստում.

1. Հայության թվաքանակը նվազագույնը 2 անգամ ավելին է, քան Հայաստանում բնակվող հայերինը, այսինքն՝ Հայության տեղեկատվական ապահովության խնդիրն ավելի մեծածավալ է, քան Հայաստանինը;

2. Հայությունը սփռված է մոտ 100 երկրներում, որոնց պայմանականորեն կարելի է դասակարգել ըստ աշխարհաքաղաքական և քաղաքակրթական հետևյալ գոտիների՝ *Հայաստան, հետխորհրդային տարածք, Եվրոպա, ԱՄՆ և Կանադա, Հարավային Ամերիկա, Մերձավոր Արևելք և այլ երկրներ*): Ստեղծված իրավիճակը որոշակի ազդեցություն է գործել և գործում է հայության տարբեր հատվածների աշխարհընկալման, հոգեկերտվածքի, մշակութային, սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական կողմնորոշումների վրա: Այս ամենը հաղորդակ-

ցական բնույթի լուրջ խնդիրներ է առաջացնում Հայության տարբեր հատվածների միջև: Ակնհայտ է, որ վերոնշյալ գոտիների ներսում նույնպես առկա են էական տարբերություններ. համեմատենք հետխորհրդային տարածքում՝ Սիբիրում և Վրաստանում բնակվող հայերին:

3. Հայությունը բաժանված է տարբեր հատվածների նաև ըստ լեզվա-կրոնական հատկանիշների. այս հանգամանքը վերաբերում է ոչ միայն իսլամացած, թրքացած կամ քրդացած հայերին Թուրքիայում, այլև այլ երկրներում բնակվող մեր հայրենակիցներին;

Վերոնշյալ անբարենպաստ գործոնների ցուցակը կարելի է և մեծացնել: Սակայն դրանց գուգահեռ կան նաև դրական գործոններ, որոնք ընդհանրացնում, ինտեգրում և միավորում են Հայությունը.

- Ընդհանուր Հայրենիքի գաղափարը և ՀՀ ու ԼՂՀ առկայությունը;
- Հայկական ուրույն քաղաքակրթության գաղափարը;
- Ցեղասպանության հիշողությունը և Հայ դատը;
- Ղարաբաղի հետ կապված գործընթացները:

Նկատենք, որ վերջին երկու գործոններն այսօր դարձել են գլոբալ քաղաքականության ուշադրության առարկա, ինչը խիստ նպաստավոր է Հայության տեղեկատվական ինտեգրման տեսանկյունից:

Հայության ռեսուրսների խնդիրը. Հայության ազգային առանձնահատկություններից բացի, ***SU*** համատեքստում առկա են նաև այլ խնդիրներ, որոնք կրում են օբյեկտիվ բնույթ և պայմանավորված են գլոբալ զարգացումներով:

Համաձայն փորձագիտական կանխատեսումների, անկախ պետությունների թիվը դեռևս պահպանելու է աճի միտումները, սակայն գոյություն ունեցող ազգերի և պետությունների մի մասը ռազմավարական հեռանկարում, թերևս, անխուսափելիորեն կորցնելու է իր էթնիկ-քաղաքակրթական ինքնությունն ու վերածվելու է համաշխարհային քաղաքականության և տնտեսության օբյեկտների (նման միտումներ մենք տեսնում ենք, մասնավորապես, Եվրոպայում): Այս խնդիրը վերաբերում է հատկապես ոչ մեծ ազգերին և պետություններին: Նման միտումներին հակազդելու համար պահանջվում է ռեսուրսների որոշակի չափ, որոնց բոլոր ազգերը չէ, որ տիրապետում են: Անհրաժեշտ ռեսուրսների համախմբից թվարկենք հետևյալները.

1. Քաղաքակրթական կամ հոգևոր-մշակութային ոլորտին պատկանող ռեսուրսներ;
2. Տեխնոլոգիական, կամ այլ խոսքերով՝ մարդկային, մտավոր, գիտատեխնիկական և տեղեկատվական ռեսուրսներ;
3. Նյութական՝ ձեռներեցային, արտադրական-առևտրային, ֆինանսական և նման այլ կարողություններ;
4. Կազմակերպչական ռեսուրսներ. այսինքն՝ կազմակերպվելու, կենսունակության համար անհրաժեշտ կառույցներ (այդ թվում՝ պետություն, համայնք, քաղաքական, տնտեսական, հասարակական կազմակերպություններ և ձևաչափեր) կազմակերպելու ու այդ կառույցներին համապատասխան ազգային գործառույթներ իրագործելու ունակություն և կարողություն:

Կենսունակության համար անհրաժեշտ ռեսուրսների համատեքստում Հայաստանը և Հայությունը փոքր-ինչ յուրօրինակ ու ոչ այնքան միանշանակ կարգավիճակ ունեն: Մենք ակնհայտորեն լիովին տիրապետում ենք քաղաքակրթական ռեսուրսներին, մասամբ՝ տեխնոլոգիական (մասնավորապես այնքան էլ մեծ չեն մարդկային ռեսուրսները՝ գնահատվում են 9-ից մինչև 12մլն), մոտ են բավարարին տեղեկատվական ռեսուրսները (օրինակ՝ 2-5 հազար «հայկական» կայք ինտերնետում, երբ կայքերի ընդհանուր թիվը հասնում է 150 մլն-ի), կարծես թե բավարար են նաև նյութական ռեսուրսները: Որոշակի խնդիրներ առկա են կազմակերպչական կամ այլ խոսքերով՝ մենեջմենթի ոլորտում: Հարկ է շեշտել, որ թերացումը այս բնագավառում կարող է սկզբունքային նշանակություն ունենալ. կազմակերպչական կարողությունները սահմանափակում են մնացած ոլորտների գործառույթների արդյունավետությունը:

Անշուշտ, ավելորդ է խոսել այն մասին, թե Հայությունը գուրկ է կազմակերպչական ունակություններից. եթե դրանք չլինեին, ապա Հայությունը հազարամյակների պատմություն չէր ունենա: Միննույն ժամանակ, ոչ էքստրեմալ պայմաններում մենք երբեմն ցուցաբերում ենք որոշակի կազմակերպչական անհոգություն, ինչը բացասական ազդեցություն է թողնում, մասնավորապես, Հայության տեղեկատվական կազմակերպման գործընթացների վրա:

Հայության տեղեկատվական ոլորտի խնդիրները. Կազմակերպչական ոլորտի կարգավորումը ենթադրում է հնարավորինս հստակեցնել և համակարգել Հայության *SU* խնդիրները: Դրանք, առաջին մոտավորությամբ, հետևյալն են.

1. Հայությանը Հայաստանի և Հայության վերաբերյալ տեղեկատվական իրազեկման ապահովումը;
2. Հայության մեր ազգային շահերին համապատասխանող իմիջի մշակումը (որը պետք է ներդաշնակ լինի Հայաստանի վերաբերյալ տեղեկատվական պատկերացումներին), այդ իմիջի ներդրումը՝ որպես գիտակցության բաղադրամաս, Հայության շրջանում և այլ հանրություններում;
3. Հայության ազգային շահերից բխող ժամանակակից տեղեկատվական քաղաքականության տարրերի (հանրային քաղաքականություն, նոոքաղաքականություն, մեդիաքաղաքականություն, կիրեոքաղաքականություն, մոբայլ քաղաքականություն) հայեցակարգային և տեխնոլոգիական մշակումն ու դրանց կիրառումը Հայության քաղաքական, տնտեսական, գիտակրթական, մշակութային և այլ ոլորտների խնդիրների լուծման գործում;
4. Համահայկական ցանցակենտրոն համակարգի հայեցակարգային մշակումը և դրա միջոցով Հայության միասնական տեղեկատվական դաշտի ձևավորումը:

Այս վերջին կետը պետք է ընդունել որպես գերխնդիր, որն անմիջական առնչություն ունի տեղեկատվական համատեքստում Հայության կազմակերպման խնդիրներին:

Ցանցակենտրոն համակարգ. Արդի աշխարհում այսպես կոչված *ցանցակենտրոն* կազմակերպչական ձևը համարվում է ամենակատարյալը: Նման համակարգում կազմակերպման ենթակա սուբյեկտները, լինելով ցրված, սակայն ունենալով ինքնուրույն գործելու իրավունքի և կարողությունների բարձր մակարդակ, գտնվում են *միասնական տեղեկատվական դաշտում* – *ցանցում*: Նրանք ունեն միասնական ղեկավարություն, միասնական նպատակներ և խնդիրներ: Ավելորդ չէ նշել, որ կազմակերպման *ցանցակենտրոն* հայեցակարգն ընդունված է ԱՄՆ-ի և այլ առաջատար տերությունների կողմից՝ որպես իրենց աշխարհաքաղաքականության և մասնավորապես զինված ուժերի կազմակերպման մեթոդ: Որոշ հետազոտողներ անգամ գտնում են, որ ցանցային կազմակերպման արդյունքում ձևավորվում է այսպես կոչված թիմային գերինտելեկտ, որը հնարավորություն է տալիս լուծելու առանձին անհատների համար անհասանելի խնդիրներ:

Խիստ կարևոր է, որ ցանցակենտրոն ձևաչափը մեծ կայունություն ունի. եթե անգամ կառավարվող բաղադրիչներից որևէ մեկը կամ մի քանիսը շարքից դուրս են գալիս, ապա մնացածներն, իրենց բարձր ինքնավարության շնորհիվ, կարողանում են արդյունավետ շարունակել իրենց գործունեությունը: Մասնավորապես, եթե ցանցակենտրոն համակարգը կիրառվի Հայության պարագայում, ապա թույլ կտա պահպանել համակարգի կենսունակությունն անգամ կառավարման կենտրոնի վերացման դեպքում, քանի որ ցանցի մնացյալ անդամները կարող են շարունակել իրենց գործունեությունը՝ ելնելով այն ռազմավարական-գաղափարախոսական դրույթներից, որոնք դրված են համակարգի հենքում:

Գագիկ Հարությունյան
«Նորավանք» հիմնադրամ

«ОБЩЕАРМЯНСКАЯ СЕТЬ»: КОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ ПОДХОД К КОНСОЛИДАЦИИ РЕСУРСОВ И ДОСТИЖЕНИЮ ПОСТАВЛЕННЫХ ЦЕЛЕЙ

Диаспоральный характер армянского этноса, рассеянного по всему миру и имеющему в некоторых инациональных государствах своего современного расселения исторические, политические, экономические и социокультурные предпосылки, ресурсную базу и, прежде всего, стойкое коллективное намерение отстаивать интересы общеармянского характера, делает насущной потребность в определении функциональной ниши компактных центров армянской Диаспоры за рубежом и нахождения консенсуса в отношении функциональной роли национальной государственности армянского этноса.

Центрами армянской Диаспоры в тех географических точках ее расселения, где она обладает нынешними параметрами внутривнутриполитического влияния, экономической мощи и стойкой социокультурной идентичности, выступают в самом общем виде: *Американский Центр* (США, Канада, и страны Южной Америки), *Европейский Центр* (Западная и Восточная Европа, где особенно выделяются по критериям влияния, мощи и потенциала отстаивания общеармянских интересов два «субцентра» - Франция и Россия)¹ и *Азиатский Центр*, сосредотачивающий свой потенциал вокруг арабской и иранской оси исторического и интегрированного расселения армян (Египет, Сирия, Ливан, Ирак и Иран).

Интеллектуальным вызовом с позиций создания органически целостной, структурированно-функциональной, дифференцированной по ролевой нагрузке и оптимизированной по ресурсной базе своего потенциала (людские, общественно-политические, финансовые, культурные, информационные ресурсы) армянской Диаспоры за пределами национальной государственности выступает определение роли каждого вышеупомянутого Центра в общей «Сети», скоординированной, структурно дифференцированной и институционально оформленной защиты и продвижения общеармянских интересов.

Роль международно-признанной национальной государственности армян – Республики Армения – в данной «Сети» носит функциональный характер, как и роль вышеупомянутых Центров армянской Диаспоры, но, вместе с тем, отличается особой миссией и влиянием на формулирование повестки общеармянских интересов:

1. В «Общеармянской Сети» защиты и продвижения национальных интересов по определению не может быть «центра над центрами». Речь может идти лишь об особой роли каждого армянского Центра в той функциональной нише отстаивания общенациональных интересов, которая признается за ними в силу объективно существующих параметров направленности их влияния и мощи. «Общеармянская Сеть» предстает в этом случае в качестве сетевидной структуры со своими особыми, заранее согласованными «правилами игры» и «зонами ответственности». Сетевидность построения предполагает тесную координацию всех центров системы, где каждая единица общей структуры может оказывать «неоценимую» услугу для достижения системой общих целей и решения текущих задач. По определению, такая система не может строиться на началах императивного управления или контроля каким-либо центром за деятельностью других центров и структурных единиц общей системы;

2. Республика Армения обладает исключительными возможностями по отстаиванию общеармянских интересов с использованием ресурсов и каналов влияния международно-признанного государственного субъекта в системе межгосударственных отношений;

¹ Важность общеармянского диаспорального ресурса в этих странах связана со многими факторами, из которых здесь отметим один – статус постоянного члена в Совете Безопасности ООН.

3. Сами общеармянские интересы, защита и продвижение которых и выступают целью, смыслом и критерием эффективности институциональной деятельности «Общеармянской Сети», концентрируются в своем проблемном и требующем разрешения виде, прежде всего, вокруг вызовов и угроз национальной безопасности Республики Армения¹.

Какие проблемные комплексы могут быть оценены с позиций их общеармянской важности и соответственно рассматриваться в качестве общеармянских интересов?

С нашей точки зрения, к последним можно отнести:

1) преодоление политики некоторых соседних Республики Армения государств по ее изолированию в региональном масштабе от участия в долгосрочных и перспективных для регионального мира и стабильности проектов;

2) преодоление ассимиляционных вызовов армянской Диаспоре за рубежом и демографических вызовов Республики Армения с помощью внедрения эффективных программ, преследующих стратегически взаимосвязанные цели по сохранению социокультурной самобытности армян за пределами их национальной государственности и стабильному воспроизводству людских ресурсов на территории Республики Армения. Внедрение принципов «оптимизации» армянской Диаспоры, репатриации соотечественников на территорию Республики Армения;

3) развитие процесса укрепления армянской государственности за пределами Республики Армения в лице Нагорно-Карабахской Республики (НКР). Определение программы и внедрение конкретных «технологических» мероприятий по решению данной задачи, а также пошаговая конкретизация действий «Общеармянской Сети» в случае совершения по отношению к НКР агрессивных действий со стороны государственных и негосударственных субъектов;

4) расширение и углубление процесса международного признания Геноцида армян в Турции, с особым уклоном на эффективность такого процесса в странах, где существуют объективные параметры наличного или перспективного армянского влияния и мощи, а также с учетом особой роли этих государств на международной арене – США, Россия, Франция, государства арабского мира. Обеспечение перехода от вопроса признания Геноцида армян к необходимости задействования компенсационных механизмов территориального, материального, морального характера по отношению к армянам как народу, подвергнувшемуся политике геноцида.

Очевидно, что если деятельность «Общеармянской Сети» по отстаиванию национальных интересов когда-либо прочно войдет в первоочередную повестку дня, то предварительному обсуждению в научных, политико-общественных кругах подвергнутся следующие концептуальные вопросы: 1. основные принципы институционального оформления и деятельности Сети; 2. определение направлений функциональной ответственности армянских Центров в «Общеармянской Сети».

Основные принципы институционального оформления и деятельности «Сети» в самом общем виде можно представить следующим образом. «Общеармянская Сеть» является организационной структурой, в которой все звенья связаны между собой. При этом в качестве звена, как отдельной структурной единицы общей системы, способны выступать отдельные организации, группы, индивиды, государства. Преимущества сетевой организации (например, в сравнении с иерархическими построениями) по отстаиванию общенациональных интересов проявляются как в «оборонительном», так и в «наступательном» отношении. В организационном дизайне такой структуры преобладают горизонтальные связи, в ней нет главного, центрального управляющего звена. Процесс принятия решений децентрализован, но требует скоординированных, взаимодополняемых действий для достижения максимальной эффективности предпринимаемых действий. Сетевая структура в состоянии осуществлять асинхронные, асимметричные,

¹ В связи с этим важно отметить, что принятая 7 февраля 2007г. Стратегия национальной безопасности Республики Армения в качестве одного из направлений деятельности, служащего фундаментальным ценностям национальной безопасности, предусмотрела «разработку и реализацию всеобъемлющей концепции взаимоотношений Армения–Диаспора, всестороннюю консолидацию потенциала Диаспоры».

реализуемые одновременно на нескольких уровнях и направлениях действия превентивного, противоборствующего и развивающегося характера.

В арсенале «Общеармянской Сети» одним из главных средств достижения поставленных целей и ресурсом для решения текущих задач выступает информация и ее «средства доставки» - коммуникационные каналы.

Функциональные ниши «зон ответственности» армянских Центров в «Общеармянской Сети» могут быть представлены так:

1. Ресурсы Республика Армения функционально задействованы на осуществление действий по отстаиванию общеармянских интересов на межгосударственном уровне, в межправительственных организациях. «Зоной ответственности» Армении является также проецирование на армянскую Диаспору за рубежом интеллектуальных, информационных и других ресурсов для сохранения армянской социокультурной идентичности (функции «хранителя этнокультурного наследия»).

2. Ресурсы *Американского Центра* продолжают концентрироваться вокруг экономического и политического лоббинга общеармянских интересов во внутривнутриполитическом поле крупнейшей державы современности (признание Геноцида армян, гарантии сдерживания потенциальных агрессоров против национальной государственности на Южном Кавказе, экономическая поддержка Армении в построении сильной национальной государственности), политические и экономические ресурсы которой, в свою очередь, продолжают и в ближайшее время будут продолжать оказывать значительное влияние на те страны, со стороны которых в наибольшей степени исходят вызовы и угрозы общеармянским интересам.

3. Ресурсы *Европейского Центра* в основном концентрируются вокруг необходимости преодоления изоляционистской политики по отношению к Армении со стороны региональных стран, декларирующих свою приверженность европейским ценностям и стремящихся к интеграции в общеевропейские структуры. Лоббируется необходимость включения Армении в европейские программы более тесного сотрудничества с Европейским Союзом, развития европейской составляющей поддержания мира и безопасности на Южном Кавказе. Ресурсы *восточноевропейского субцентра* продолжают концентрироваться вокруг углубления гарантий безопасности в двустороннем (Россия) и многостороннем (ОДКБ) форматах, вокруг углубления экономической интеграции Армении в относительно эффективно действующие структуры на постсоветском пространстве (ЕврАзЭС).

4. Ресурсы *Азиатского Центра* способствуют преодолению изоляционистской политики по отношению к Армении на азиатском направлении, с привлечением таких влиятельных акторов в ближневосточной политике, как Иран, Египет, Сирия, ОАЭ. Создаются необходимые основания, а также развивается потенциал данного Центра для преодоления ассимиляционных вызовов армянской Диаспоры в традиционных местах ее расселения в «зоне ответственности» *Азиатского Центра* – Ливан, Ирак.

Михаил Агаджанян

О РЕАЛИЗАЦИИ КОНЦЕПЦИИ ЕДИНОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА НАТО¹

Интенсивное развитие в последние годы информационных технологий создало объективные предпосылки для их активного внедрения в различные сферы жизнедеятельности человека, включая боевое применение войск (сил) и оружия для достижения успеха в военных действиях.

Так, по оценке западных военных экспертов, в «операциях будущего» с участием объединенных вооруженных сил (ОВС) НАТО будут широко использоваться системы дистанционно управляемого и самонаводящегося (обладающего искусственным интеллектом) высокоточного оружия в сочетании с элементами глобальной информационной войны (подобной информационной кампании ВС США в ходе агрессии против Ирака). В связи с этим руководство Североатлантического союза активизирует деятельность, направленную на повышение эффективности применения формирований ОВС альянса за счет внедрения перспективных информационных технологий в процессы оценки обстановки и принятия решений, оперативного планирования, а также управления войсками и оружием в операциях различного характера и масштаба. Основные подходы к использованию новых технологических достижений в интересах ОВС НАТО изложены в концепции единого информационного пространства (ЕИП) альянса NNEC (NATO Network Enabled Capability), в основу которой положена аналогичная американская концепция NCW (Network-Centric Warfare), прошедшая практическую проверку в ходе боевых действий ВС США в Афганистане и Ираке. Концепция ЕИП предполагает создание глобальной информационной среды, обеспечивающей комплексную обработку сведений в реальном масштабе времени о противнике, своих войсках и окружающей местности в интересах поддержки принятия решений по созданию группировок войск (сил) оптимального (для достижения поставленных целей) состава и их эффективного применения в различных условиях обстановки. Наличие такой информационной среды должно обеспечить эффективное взаимодействие всех участвующих в операции органов управления и войск (сил) альянса, которые условно можно разделить на три основные группы элементов: добывающие, информационно-управляющие и исполнительные (рис. 1).

Добывающие элементы включают силы и средства разведки, призванные осуществлять сбор, предварительную обработку и доведение разведывательных сведений до информационно-управляющих и исполнительных элементов.

Информационно-управляющие элементы представляют собой коалиционные и национальные органы и пункты управления, автоматизированные системы управления (АСУ) и связи, обеспечивающие их функционирование, а также территориально распределенные базы данных оперативной, разведывательной и другой необходимой информации (топогеодезической, геопространственной, фоноцелевой, гидрометеорологической и т. п.), предоставляемой пользователям в масштабе времени, близком к реальному.

¹ ЗАРУБЕЖНОЕ ВОЕННОЕ ОБОЗРЕНИЕ. Ежемесячный информационно-аналитический иллюстрированный журнал Министерства обороны Российской Федерации, N 1 (730), 2008г.

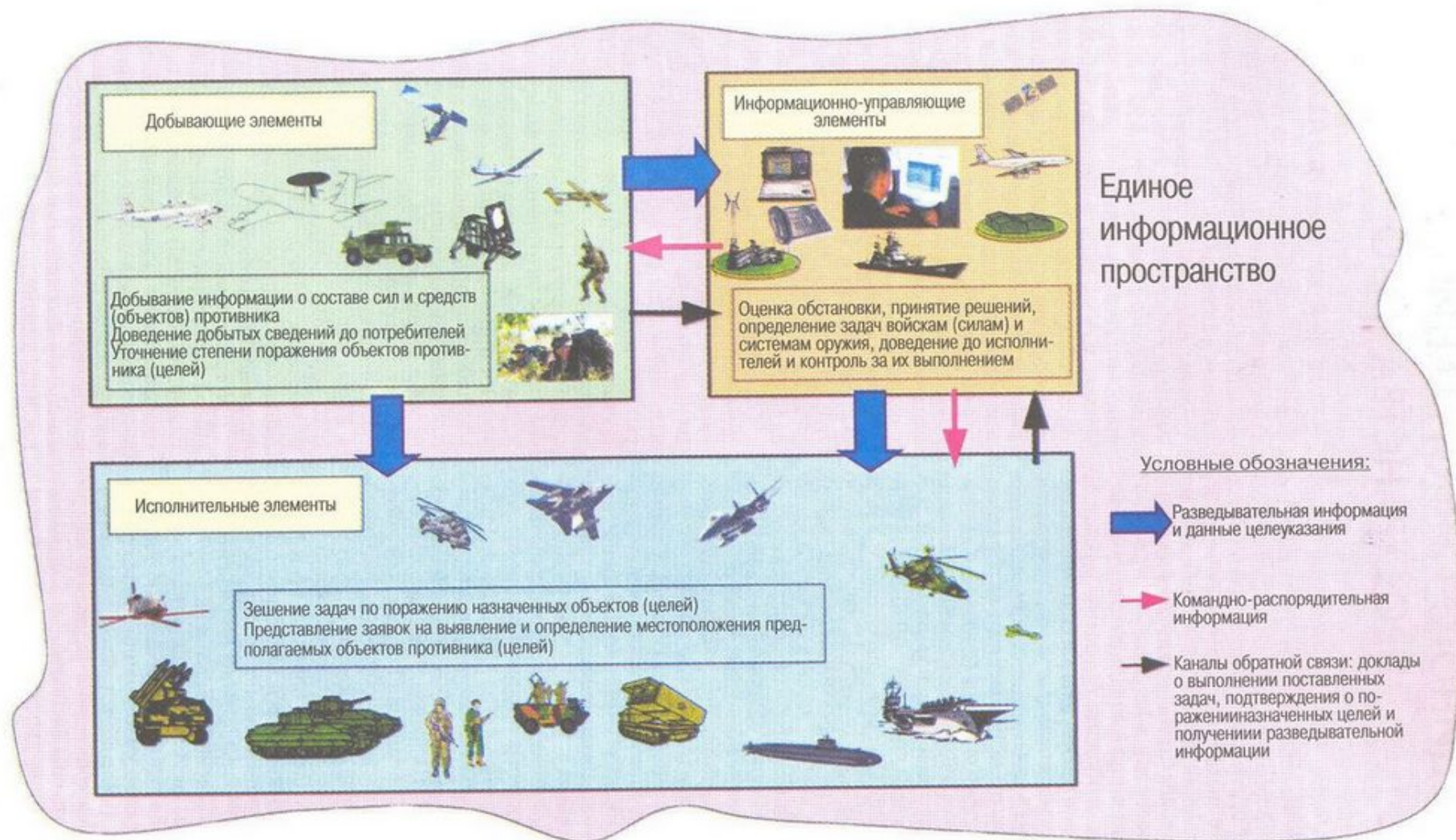

Рис. 1. Порядок информационного взаимодействия элементов единого информационного пространства НАТО NNEC в процессе ведения разведки, принятия управленческих решений и применения войск (сил) и систем оружия

Исполнительными элементами являются системы оружия и воинские формирования, задействуемые в операциях и решающие задачи по поражению (уничтожению) живой силы и объектов противника, Определять общее количество и соотношение этих разнородных элементов предполагается с использованием математической модели конкретной операции по отработанным методикам оптимизации их структуры. Это позволит с учетом представления органов управления и войск (сил) НАТО в данной модели в виде элементов территориально распределенной вычислительной сети свести процесс оперативного планирования и управления ОВС альянса к известной задаче оптимизации структуры элементов сети, каждый из которых представляет реальное воинское формирование/систему оружия, и порядка их применения в интересах достижения целей операции, По мнению военных специалистов блока, в случае успешной реализации концепции ЕИП коренным образом изменится порядок обеспечения органов военного управления данными о противнике, своих войсках и окружающей местности.

При традиционной организации информационного обеспечения коалиционных операций органы (пункты) управления различных звеньев должны были принимать решения и руководить находящимися в их подчинении добывающими и боевыми формированиями и на основе данных, полученных собственными силами и средствами разведки, а также той информации, с которой вышестоящий штаб считал целесообразным ознакомить подчиненные звенья управления. При необходимости последние могли установленным порядком подавать запросы на получение дополнительных сведений от вышестоящих органов управления ВС стран-участниц, имеющих в своем подчинении системы космической и стратегической воздушной, агентурной и радиоэлектронной разведки.

Межвидовой обмен разведывательной информацией, полученной различными добывающими системами, также происходил по специальным заявкам с санкции соответствующих органов военного управления, При этом нередко требовались существенные доработки предоставляемых данных для их использования информационно-управляющими и особенно исполнительными элементами другого вида ВС (рода войск). Сложный порядок и большая продолжительность процесса обмена информацией в ряде случаев не позволяли своевременно доводить необходимые сведения до исполнительных элементов.

При такой организации информационного обеспечения командующие и штабы одного вида вооруженных сил (уровня управления) могли и не знать о наличии необходимой им информации о противнике и своих войсках (силах) в органах управления другого вида (уровня), что приводило к дублированию задач по добыванию необходимых сведений, нерациональному использованию средств поражения, а нередко и к ошибочному нанесению ударов по своим подразделениям (объектам).

Кроме того, каждая разведывательная система имела специфические программно-аппаратные средства, соответствующие требованиям конкретного вида ВС, а также собственные форматы представления добываемых сведений и протоколы обмена разведанными. В связи с этим информация, полученная автоматизированной системой разведки (АСР), например, ВМС или артиллерии, могла эффективно доводиться и использоваться только потребителями данного вида вооруженных сил (рода войск).

Реализация концепции единого информационного пространства НАТО, по мнению военных специалистов блока, должна не только устранить указанные недостатки, но и коренным образом изменить подход к организации оперативного планирования и управления войсками (оружием) альянса в ходе повседневной деятельности, при урегулировании кризисных ситуаций и во время крупномасштабных военных действий. Разведывательная информация от различных систем добывания после обработки и утверждения соответствующим начальником будет непрерывно поступать в базы данных ЕИП, откуда ее смогут получить (по запросу или в режиме автоматического доведения) все заинтересованные должностные лица при наличии у них специальных сетевых устройств для подключения к ЕИП и соответствующих прав доступа к информации. При этом разведанные будут

предоставляться в стандартных форматах, адаптированных для немедленного использования как в штабах, так и в системах наведения высокоточного оружия различной национальной и видовой принадлежности.

Для совместной обработки разнородных сведений о противнике намечено объединить в единый комплекс состоящие на вооружении и перспективные АСР Североатлантического союза и государств-участников. Интеграцию систем разведки блока планируется осуществлять в рамках программы ISTAR¹, которая предусматривает приведение средств добыwania, сбора, обработки и доведения разведывательной информации в соответствии с требованиями новых стандартов НАТО - STANAGs².

Данные стандарты призваны установить не только единые форматы представления различных сведений и протоколы обмена разведанными, но и другие важные параметры сопрягаемых АСР, необходимые для обеспечения их полной совместимости еще на этапе проектирования (амплитудно-спектральные характеристики сигналов, порядок их передачи, первичной обработки и хранения, несущие частоты и виды модуляции, а также состав и структуру баз данных разведывательной информации и соответствующих метаданных).

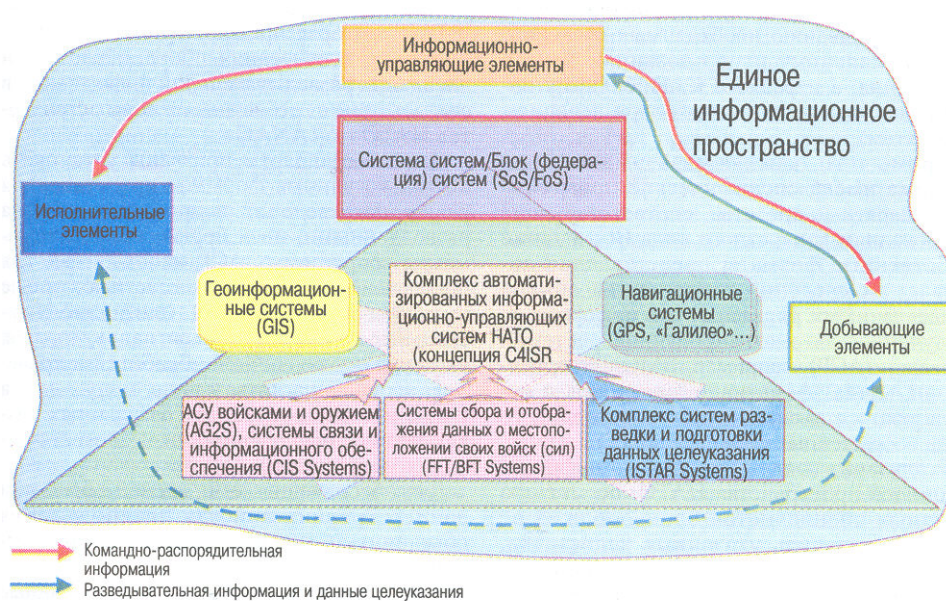

Рис. 2. Замысел интеграции автоматизированных систем управления, информационного обеспечения, связи и разведки в рамках концепции единого информационного пространства альянса NNEC

Для обеспечения комплексной обработки данных о своих войсках предполагается объединить по принципу полной организационно-технической и программно-лингвистической совместимости автоматизированные системы управления AC²S³, сбора и отображения данных о местоположении своих войск (сил) FFT/BFT⁴, связи (обмена данными) и информационного обеспечения CIS⁵.

¹ ISTAR- Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance - программа (концепция) интеграции автоматизированных систем разведки и подготовки данных целеуказания.

² STANAGs (STANdardisation AGreements) - соглашения по стандартизации, заключаемые между странами - членами НАТО и предусматривающие оснащение коалиционных и национальных ВС едиными (однотипными) видами вооружения и военной техники, а также введение единого порядка их оперативного (боевого) применения, материально-технического и тылового обеспечения.

³ AC²S - Automated Command and Control Systems - FCE (войсками и оружием) НАТО.

⁴ FFT/BFT - Friendly Force Tracking/Blue Force Tracking (Systems) - автоматизированные системы, обеспечивающие органы управления альянса данными о местоположении своих войск (сил).

⁵ CIS - Communications and Information Systems - системы связи и информационного обеспечения НАТО.

Дальнейшую интеграцию автоматизированных информационно-управляющих систем (АИУС) альянса планируется осуществить в рамках программы А⁴ISR¹, которая предусматривает объединение вышеуказанных групп систем обработки данных о противнике и своих войсках для формирования командной и аналитической основ ЕИП блока (рис. 2). В соответствии с положениями концепции единого информационного пространства НАТО эти АИУС, функционирующие в комплексе с геоинформационными (GIS²) и навигационными (GPS³) системами, образуют систему систем SoS (System of Systems) или блок систем FoS (Federation of Systems).

Для реализации данного замысла предполагается сформировать интегрированную информационно-сетевую инфраструктуру ЕИП (НИИ⁴), коммуникационный компонент которой будет формироваться на базе глобальной информационной решетки - GIG⁵, а основу информационного компонента составят территориально распределенные базы данных разнородной информации, объединенные в единое информационное пространство с использованием универсального интернет-протокола TCP/IP⁶ версии 6.0 (рис. 3).

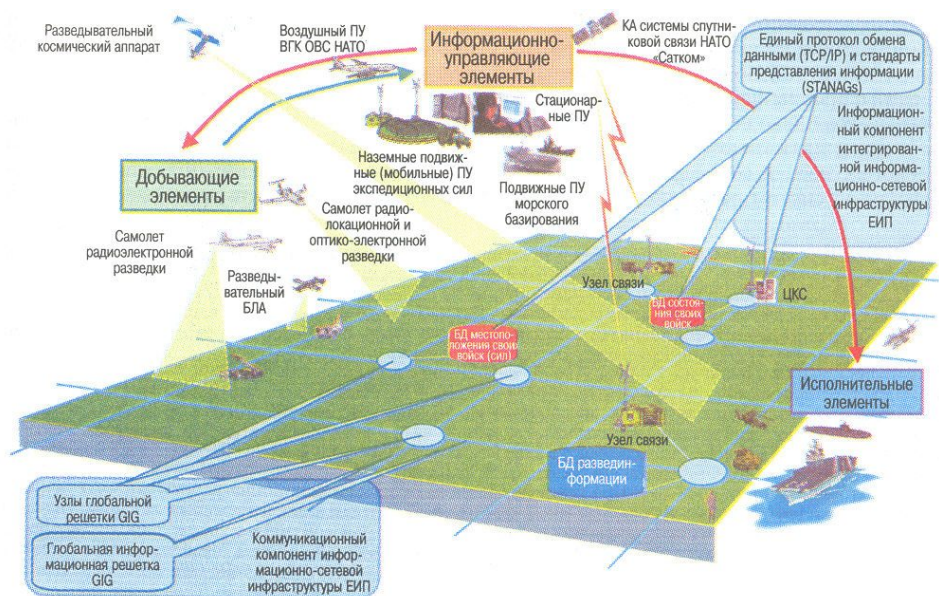

Рис. 3. Интегрированная информационно-сетевая инфраструктура ЕИП (НИИ) и ее основные компоненты

¹ А⁴ISR - Command and Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance – программа (концепция) интеграции автоматизированных систем управления, информационного обеспечения, связи и разведки.

² GIS - Geographical Information System - геоинформационные системы, принцип работы которых основан на использовании трехмерных цифровых моделей местности. Основным назначением данных систем является геоинформационное обеспечение применения войск (сил) и систем высокоточного оружия ВС стран блока.

³ GPS - Global Positioning System - космическая радионавигационная система, позволяющая с высокой точностью (до 0,5 м в глобальной системе координат) определять местоположение объектов, оснащенных специальной приемной аппаратурой.

⁴ НИИ - Networking and Information Infrastructure - интегрированная информационно-сетевая инфраструктура, включающая объекты (сооружения) и аппаратно-программные средства автоматизированных информационно-коммуникационных систем, необходимые для поддержания непрерывного функционирования ЕИП.

⁵ GIG - Global Information Grid (глобальная информационная решетка) - всемирная сеть, обеспечивающая возможность подключения к ЕИП из любого района на поверхности Земли.

⁶ TCP/IP - Transmission Control Protocol/Internet Protocol - основной протокол сети Интернет, представляющий собой набор протоколов обмена данными в глобальных и локальных вычислительных сетях или во взаимосвязанных комплексах сетей.

Таким образом, ЕИП будет включать АИУС и банки данных командно-распорядительной (боевого управления), оперативной (о составе, состоянии, положении своих войск (сил) и условиях обстановки), разведывательной (о противнике), геопространственной (о характере земной поверхности и морских акваторий), фоноцелевой (о состоянии и расположении объектов/целей и их контрастных характеристиках), гидрометеорологической и другой необходимой информации, доступную каждому пользователю в объеме, определяемом его задачами и правами доступа к сведениям.

Реализация этой концепции наряду с созданием сложных информационных систем с соответствующими подсистемами предполагает приведение оперативных и тактических формирований ОВС альянса к модульной организации, позволяющей гибко изменять состав органов управления и подчиненных им войск (сил) в зависимости от целей, масштаба и характера предстоящей операции.

Основными особенностями концепции ЕИП является глобальный характер создаваемой информационной сети и возможность автоматического подключения к ней различных элементов военной организации блока (от верховного главнокомандующего ОВС НАТО до отдельного военнослужащего коалиционных войск).

Кроме того, офицеры постоянно действующих штабов ОВС альянса, осуществляющих руководство военными действиями на удаленных ТВД через единое информационное пространство, получают возможность дистанционно управлять находящимися там войсками (силами) и средствами поражения непосредственно со своих автоматизированных рабочих мест (АРМ) на стационарном пункте управления. При помощи данных АРМ оперативный состав органов управления сможет непрерывно отслеживать состояние экспедиционных воинских формирований и контролировать результаты нанесения ударов. Кроме того, по мнению руководства блока, это позволит существенно снизить потери ОВС НАТО и материальный ущерб в операциях различного характера прежде всего за счет применения группировок беспилотных разведывательных («Глобал Хок») и боевых («Предатор»/«Риппер») летательных аппаратов, а также автоматически наводимых на цели по разведывательным данным из ЕИП наземных ударных средств («Страйкер»).

Принципы и условия, необходимые для формирования и использования этой концепции, были апробированы в ходе создания и проверки эффективности применения сил первоочередного задействования (СПЗ) НАТО.

В результате отдельные воинские подразделения, вооружение и военная техника, вошедшие в состав этих сил, уже имеют необходимые подготовку и оснащение для действий в едином информационном пространстве. В перспективе руководство альянса планирует посредством ротации контингентов СПЗ привести в соответствие с этими требованиями большую часть формирований, предназначенных для задействования в составе ОВС блока.

С учетом организационной и технической сложности реализации концепции единого информационного пространства НАТО завершение технического проектирования систем ожидается не ранее 2010г., создание необходимой инфраструктуры - к 2015-му, а достижение полной оперативной готовности - в 2020-2025 годах.

Конечной целью разработки и внедрения положений концепции ЕИП альянса является достижение подавляющего военного превосходства над любым вероятным противником - в мирное время, в ходе подготовки и проведения операций, а также по завершении боевых действий. Достигнуть этой цели планируется в соответствии с концепцией TIDE¹, предусматривающей трансформацию преимуществ информационных технологий в превосходство оперативных решений, что позволит обеспечить и полное военное превосходство как в ходе крупно-

¹ TIDE - Transformation of Information Technology towards Information Superiority, Decision Superiority and Execution Superiority - концепция НАТО по достижению подавляющего превосходства над любым вероятным противником на основе технологического, информационного и организационного превосходства.

масштабных военных действий, так и при проведении операций по урегулированию кризисных ситуаций за пределами зоны ответственности альянса.

Таким образом, разработка и реализация в НАТО концепции ЕИП свидетельствуют о намерении его руководства существенно повысить возможности ОВС альянса по эффективному ведению различных операций (в том числе информационных) за счет внедрения в процессы планирования и управления войсками новых информационных технологий, а также широкого применения систем дистанционно управляемого и так называемого умного (оснащенного искусственным интеллектом) высокоточного оружия.

Полковник А. МОЛИТВИН

ВЛИЯНИЕ АМЕРИКАНСКИХ СМИ НА МАССОВОЕ СОЗНАНИЕ¹ (на примере конфликтов США с Ираком в 1990-1991 и 2002-2003 годах)

Формирующееся глобальное информационное пространство, как «система национальных и международных социализированных институтов, обеспечивающих доступ к информации для правительств, широких кругов общественности» [Торкунов 1998: 34], трансформировало роль современных средств массовой информации в международных отношениях, превратив их во влиятельных участников. Одновременно глобальное информационное пространство усилило значение общественного мнения как фактора мировой политики. Как следствие, с одной стороны, традиционные участники международных отношений (правительства, международные организации и т.д.) вынуждены признавать право на независимую позицию по тому или иному вопросу и СМИ, как политического института, и населения, как субъекта общественного мнения. С другой стороны, традиционные участники международных отношений стремятся влиять на информационную политику СМИ, а также на массовое сознание граждан посредством этих же каналов массовой коммуникации (масс-медиа).

Информационный продукт превратился во влиятельный компонент международных отношений, а управление информационными потоками — в ключевой элемент борьбы за власть [Баранов б.г.]. Ход мировой политики стал зависеть в числе прочего и от способа интерпретации событий. Описанные явления указывают на актуальность изучения современных тенденций применения СМИ технологий влияния на граждан в условиях глобального информационного пространства. Какими методами современные масс-медиа влияют на политическую активность граждан в ходе международных конфликтов (выступая при этом в качестве не только автономного источника влияния на массовое сознание, но и инструмента воздействия на аудиторию третьих лиц)?

Усиление роли СМИ в мировой политике

Став влиятельным фактором процесса выработки и принятия политических решений и аккумуляции общественного мнения, современные СМИ подменяют в этом качестве традиционных в индустриальном обществе носителей политического влияния — партии. Цифровые технологии сбора, обработки и передачи информации упростили циркуляцию сведений о процессах и явлениях в обществе и открыли человечеству возможность переживать событие, которое происходит в момент трансляции посредством каналов массовой коммуникации. С одной стороны, это расширило возможности участия и влияния индивида на политический процесс. С другой, — разнообразило возможности влияния на массовое сознание.

Сложившаяся в США медиа-центрированная система политической коммуникации [Pfetsch 2001: 50], определила зависимость правительства от масс-медиа в вопросах организации обсуждений политических проблем и поддержки обществом своих политических решений. В настоящее время новостные масс-медиа США являются не только политическим институтом, но и своеобразной «частью правительства» [Cook 1998]. Они подключены к формированию повестки дня в наиболее важных вопросах национальной политики и международных отношений. СМИ формируют информационно-политическое пространство общества, которое опосредует отношения человека к политической реальности.

¹ ПОЛИС. Научный и культурно-просветительский журнал, N 1 (103), 2008г.

Под медиа-влиянием мы подразумеваем способность определенных типов медиа-продукции (новостных сообщений, рекламы, медиа-кампаний, способов оформления товаров и т.д.) оказывать влияние на аудиторию. На ее восприятие влияют индивидуальные характеристики человека, его личные интересы, внешняя среда, особенности его социальной группы, а также вид, структура, оформление сообщения и наличие в нем визуальных данных [Брайант и др. 2004]. Процесс медиа-воздействия включает две ступени: создание и распространение информационных сообщений, а также присоединение к сообщениям оценочных или нейтральных комментариев. Комплексность и систематичность освещения той или иной проблемы/явления повышает степень эффективности влияния СМИ на общество.

Рассматривая влияние СМИ, выделим две его составляющие — информационно-коммуникационные технологии и профессиональные, редакционные методы. Первая составляющая включает маркетинговые (PR-деятельность, информационные лоббизм и т.д.) и немаркетинговые (пропаганда, манипуляция, агитация, дезинформация) технологии. Вторая — методы редактирования и издания материалов, профессиональные нормы медиа-компаний и субъективные характеристики сотрудников СМИ.

В США применяются две основные формы управления политическими впечатлениями граждан: установка контроля над потоками и объемом информации, а также символическая мобилизация поддержки той или иной стратегии [Denton et al. 1990]. Контроль осуществляется в процессе организации и поддержки в обществе дискурса — целенаправленного обмена сообщениями по поводу идей, оценок, мнений. В рамках дискурса общественная поддержка аккумулируется посредством организации с помощью установок определенной политической реальности. В данном процессе делается опора на потенциал влияния политического языка, символов, мифов, ритуалов и идеологии [Denton et al. 1990:42]. Именно политические установки определяют угол восприятия, создавая перспективу, от которой будет отталкиваться общественность при анализе ситуации.

На рубеже XX-XXI вв. наметилась тенденция использования в информационных кампаниях арсенала средств предвыборных, спортивных кампаний. Во время рассматриваемых нами военно-политических конфликтов с Ираком правительство, военные и СМИ США активно использовали PR-технологии. Они включали открытое информационное сопровождение политической деятельности участников конфликтов, опору на убеждение, а не на внушение, а также сочетание массовой и межличностной коммуникации. Последний прием, когда журналисты освещали в прессе встречи, беседы, выступления политических и общественных деятелей, усиливал информативную функцию масс-медиа.

Отход от применения технологии пропаганды в чистом виде и поворот к использованию различных методик убеждения с элементами пропаганды является одним из современных направлений эволюции технологий влияния. М.И.Михайлов указывает на четыре тенденции развития пропаганды в XX в.: активизация сферы пропагандистских демонстраций; формирование политического информирования через СМИ; интенсификация способа пропагандистского информирования; глобализация и универсализация пропаганды [Михайлов 1990].

Манипулятивные технологии дополняют другие методы воздействия и пересекаются с ними. Так, И.М.Дзялошинский упоминает следующие методы влияния на общество, используемые современными манипуляторами: управление информационными потоками (создание информационного шума, подбор информации, организация «случайных утечек» информации и использование дезинформации); мифологическое манипулирование; психологические технологии (использование пугающих тем и материалов, упрощение проблемы и т.д.); ценностно-эмоциональное манипулирование; применение механизмов социального контроля (вовлечение групп влияния, мотивирование человека поступать так, как все); манипулирование рациональными, убеждающими аргументами (соцпросами, комментариями экспертов, прогнозами) [Дзялошинский 2005].

Правила американской журналистики требуют сохранять беспристрастность в освещении событий. Однако в процессе подготовки и передачи сообщений СМИ (нередко неосознанно) пренебрегают этим. В разрез с принципом беспристрастности работают и установка новостной повестки дня, и размещение материалов в порядке снижения их важности, и графическое оформление материалов и сюжетов, и преобладание мнений над информацией, и присоединение к новостям определенных комментариев, и разного рода вербальное воздействие и т.д., и т.п. СМИ воздействуют на общество, привлекая внимание к вопросу, формируя критерии принятия решений и выработки общественностью оценок и мнений [Дьякова 2003: 119]. На процесс выработки масс-медийной повестки дня оказывают влияние журналистские источники информации, другие СМИ, профессиональный опыт корреспондента, традиции и ценности. При этом, по мнению Е.Г.Дьяковой, новостная повестка дня возникает вследствие усилий не только СМИ, но и других политических и социальных институтов, на действия которых влияют неконтролируемые события и процессы [там же: 118].

Рассматривая журналистские критерии отбора международных новостей, отметим в числе наиболее важных, во-первых, коммерческую природу масс-медиа, а во-вторых, журналистские нормы и потребность общественности в информации, которая, по мнению журналистов, ей необходима для участия в демократических процессах. О важности события в американских СМИ судят по степени внимания высокопоставленных чиновников и крупных политиков к этой проблеме. Особенно важен статус вовлеченных в дебаты/конфликт политиков из Вашингтона [Powlick et al. 1998].

На восприятие журналистских сообщений влияет эмоционально-оценочное оформление материалов. Содержание иллюстрационных материалов (фотографий, рисунков, графиков и диаграмм), их размер и размещение на странице или в программе. Организация визуального и звукового ряда также способна воздействовать на восприятие сообщений и исказить значение текстового материала. Важные материалы располагаются на первой полосе и в начале выпуска новостей.

Большой заголовок или фотография привлекают внимание к материалу и влияют на значимость содержащихся в нем данных. Например, развивающийся государственный флаг в углу телеэкрана создает необходимый эмоциональный контекст. Присоединение же определенных комментариев или расположение их в должном порядке дают возможность манипулировать общественным мнением.

С.Беннетт выделяет четыре разновидности искажения новостей: персонификация, драматизация, фрагментация и нормализация [см. Брайант и др. 2004]. Персонификация новостей подразумевает акцентирование внимания на конкретных личностях во время рассказа о процессах, событиях или явлениях. Драматизация возникает, когда новостной материал отбирается, исходя из его высокого драматического или развлекательного значения, а не из-за его важности для общества. Фрагментация предполагает передачу новостей отдельными сжатыми сводками (выпусками новостей, спецпрограммами или рубриками), их дробление. Нормализация предполагает подачу новости как проблемы, которая может быть решена в соответствии с существующими в обществе нормами.

Методы влияния американских СМИ в конфликтах с Ираком

Анализ информационных кампаний национальных американских СМИ во время двух военных операций США в Ираке (2.08.1990-28.02.1991 и 12.09.2002-1.05.2003), показал широкое применение ими информационно-коммуникационных технологий и методов влияния на аудиторию. При этом было характерно не преобладание какой-либо одной технологии над другими, а их симбиоз в рамках кампании, организованной с учетом традиций освещения избирательных и спортивных кампаний. В числе использовавшихся приемов — цикличность обращения информации, обусловленная теми или иными событийными периодами, нарастание интенсивности информационного обмена к определенному сроку (например, день истече-

ния ультиматума), наличие бесспорного лидера (президент США Дж.Буш-мл.), борющегося с противником-антагонистом (президент Ирака С.Хусейн), динамичное подкрепление информационного освещения результатами социологических опросов и рейтингов и т.д.

Американские СМИ применяли маркетинговые и немаркетинговые технологии информационного воздействия на общество. В частности, они использовали не только приемы и манипуляции, способствующие продвижению официальной пропаганды, но и PR-технологии, создавая эмоционально-оценочный контекст в соответствии с коммуникационной стратегией администрации США. Во второй кампании слово «пропаганда» приобрело положительную оценочную характеристику в контексте последствий терактов 11 сентября 2001 г. (борьба против международного терроризма), когда критика действий правительства США не приветствовалась обществом и воспринималась большинством американцев как проявление непатриотичной позиции.

Благодаря революции в телерадиовещательном оборудовании иракские конфликты изменили не только правила журналистики, они повлияли на проведение мировой политики и информационных кампаний в глобальном пространстве. Впервые в 1990-1991 гг. президенты США и Ирака использовали единственную в то время спутниковую телекомпанию Си-Эн-Эн для обращения друг к другу и народам вовлеченных в конфликт стран. Показ в прямом эфире телерепортажей и интервью оказывал влияние на течение и исход кризисов. Практика организации прямых трансляций в момент свершения событий получила название *«эффект Си-Эн-Эн»*, т.е. феномен значительного влияния СМИ на процесс принятия правительственных решений [Livingston 1997]. В ходе первого конфликта Си-Эн-Эн показывала события в прямом эфире, что позволяло президентам и простым гражданам одновременно наблюдать одни и те же события. Во втором конфликте трансляция событий в режиме реального времени велась уже не только в телеэфире, но и на Интернет-сайтах всех крупных СМИ США. Тем самым, СМИ подталкивали политиков и военных к принятию важных решений в рамках новостного цикла (к определенному времени — выходу из печати тиража газеты или к выходу в эфир выпуска новостей).

В ходе войны 1991 г. Си-Эн-Эн впервые в истории человечества в прямом телеэфире показывала элементы и сцены боевых операций в момент их совершения (*эффект «компьютерной видеоигры»*). Телекомпании показывали падающие на Ирак снаряды, взрывы на земле, запускаемые с боевых кораблей и самолетов бомбы и т.д. Во второй кампании все телекомпании США показывали войну с земли, воздуха и моря в режиме реального времени, а спутниковый видеотелефон максимально сократил расстояние между линией фронта и простым американским телезрителем.

Среди применяемых американскими СМИ *вербальных и невербальных способов* воздействия отметим следующие: установление новостной повестки дня; подбор источников информации; символизация событий, людей и явлений; создание и использование особой лексики; усиленная визуализация информационных материалов; проведение исторических аналогий; персонализация событий; фрагментация. СМИ активно прибегали к силе символов, мифов, особого языка, ритуалов и идеологии при описании событий вокруг иракской проблемы, предпочитая при этом освещать дипломатическую сторону конфликта, а не показывать обществу реальную жизнь в регионе конфликта. Результатом всех этих используемых ими приемов стала не только концентрация внимания общественности на конфликтах и силовом способе их урегулирования, но и единение американской нации перед лицом внешней угрозы.

Основным принципом организации информации в ходе иракских войн стало *управление информационными потоками*, когда информация о конфликте сообщалась в контексте официальной политики США и с учетом национальной политической культуры. В эфире национальных телекомпаний и на первых страницах газет преобладали американские официальные источники информации (действующие и отставные политики, чиновники и военные). Разбираясь в причинах конфликтов и инициируя дебаты в американском обществе, СМИ акцентировали внимание общественности, в основном, на обсуждении военных сценариев разрешения конфликта и причинах участия США в возможной войне, степени угрозы

С.Хусейна для Соединенных Штатов и демократического мира, проблемах освещения журналистами возможных боевых операций в Ираке.

Присутствовавшая на страницах печатных изданий и в эфире телерадиокомпаний критика действий американских властей не касалась ключевых компонентов проводимой правительством политики. Ничего не говорилось об ограничении доступа прессы к информации по конфликтам. Незначительный объем такой критики не оказывал существенного влияния на процесс принятия решений властями. В освещении обоих конфликтов отсутствовал детальный исторический контекст (политические, экономические, военные и др. предпосылки кризиса), что не позволяло американской общественности видеть всестороннюю картину кризиса.

В *выстраивании новостной повестки дня* СМИ полагались в большей степени на американские источники информации. В период эскалации конфликтов (до официального принятия американскими правительством и конгрессом, а также Совбезом ООН решения о войне) американские СМИ основное внимание уделяли обсуждению военных сценариев. Провоенные варианты выхода из кризиса рассматривались в побудительном контексте («возможная война», «неминуемая война»), в то время как дипломатические и экономические варианты — в повествовательном контексте. Антивоенные настроения (протесты, митинги и заявления, которые имели место не только в США, но и по всему миру) отражались не в полной мере, вскользь, и «заглушались» потоком провоенных сообщений.

В период эскалации конфликтов в американских СМИ преобладали материалы о ведущей роли американцев в урегулировании, в меньшей степени освещалась деятельность представителей Ирака, Великобритании, СССР/РФ, Египта, Саудовской Аравии, Израиля и т.д. Много говорилось о ходе конкретных операций, об ограничении свободы слова в Ираке и об американских военных и ожидающих их возвращения родных и друзьях.

Предвоенное освещение конфликтов не отличалось большим разнообразием взглядов, альтернативных американской правительственной политической линии. Для освещения в СМИ первого и второго периода конфликтов характерно *нагнетание провоенных взглядов*. Газеты, телекомпании и Интернет-сайты всех американских масс-медиа запустили специальные тематические секции, передачи, рубрики, которые объединяли информацию по теме конфликтов.

В ходе политической части первого конфликта «Лос-Анджелес тайме» открыла тематическую полосу «Кризис в Персидском заливе». В провоенном ключе была оформлена постоянная рубрика газеты «Внимание к заливу: день 1» (ежедневная колонка краткой информации о развитии кризиса). В ее правом, верхнем углу находился рисунок целющихся друг в друга иракского и американского танков. «Нью-Йорктайме» озаглавила свои тематические полосы «Ближневосточная напряженность» (1990 г.), «Угрозы и ответы» (2002-2003 гг.), а с января 1991 г. по мере приближения к войне — «Конфронтация в заливе». Си-Эн-Эн запустила в августе 1990 г. программу «Кризис в заливе». Во второй информационной кампании ФОКС Ньюз озаглавила тематический эфир по аналогии с названием психологической операции военных США «Шок и трепет» (2002-2003 гг.).

Во время военных операций газеты и телеканалы переименовывали рубрики, давая наиболее жесткие названия: «Война в заливе», «Лики войны», «Нация на войне», «Операция 'свобода Ираку'», «Американские смельчаки».

При отборе новостного материала СМИ руководствовались степенью его *драматического или развлекательного значения*. В ходе двух войн журналисты увлеченно рассказывали о ходе операций и успехах сил коалиции, а изначальная проблема возникновения конфликтов и возможность разрешения их мирным путем ушли на второй план. Всякий раз, когда появлялся материал для прямого эфира, продюсеры прерывали обычное вещание.

Фрейминг информационных сообщений стал одним из эффективных средств, с помощью которых американские СМИ фиксировали в общественном сознании свое отношение к проблеме Ирака. Р.Энтмен определяет фрейминг как «отбор в коммуникационном тексте некоторых аспектов воспринимаемой реальности и выделение их с тем, чтобы продвигать конкретные

проблемы, определенные интерпретации их причин, моральные оценки и рекомендации по выходу из кризиса» [Entman 1993: 52]. Сопровождающая конфликты действительность организовывалась и описывалась американскими масс-медиа с помощью определенных фреймов, представляя конфликт как борьбу «добра против зла», «высокоточную войну», «ответ на агрессию», «освобождение Ирака», «шок и трепет» и т.д. Организовывая подобным способом освещение событий вокруг Ирака, масс-медиа не выходили далеко за рамки официальной линии. Фокусируясь на определенных аспектах конфликтов, СМИ ограничивали возможности американского общества при интерпретации событий. В сравнении с жителями Евразии американцы получали меньше информации об антивоенных событиях. Таким образом, СМИ способствовали возникновению «спирали молчания» среди американцев, несогласных с провоенным курсом в урегулировании конфликтов [Ноэль-Нойман 1996].

В силу ограниченного доступа американских журналистов к зарубежным (в частности, иракским, кувейтским и др.) источникам, обладающим информацией из первых рук, в масс-медиа США были *широко представлены американские источники* данных о конфликтах, а также проамериканские (представители стран коалиции МНС). В 1990 г. треть журналистских материалов была подготовлена корреспондентами из Вашингтонских бюро [Cook 1998; Graber 1993]. Исследование эфира национальных телекомпаний некоммерческой организацией «Справедливость и ясность в репортерстве» (США) с 20 марта по 9 апреля 2003 г. также показало, что в нем преобладали официальные американские источники информации. Выступающих «за» военное разрешение конфликта было в шесть раз больше, чем антивоенных. Только три процента американских источников высказывались против войны [Emil 2003].

Основными источниками информации и экспертных оценок при обсуждении военных сценариев и боевых возможностей иракской армии выступали военные в запасе и бывшие официальные представители американских властей, напрямую зависящие от правительства, которое принимает решения о пенсиях, надбавках и устанавливает льготы.

Анализируя методы воздействия масс-медиа США на общественность во время обеих информационных кампаний, представляется необходимым описать эмоционально-оценочную лексику как наиболее активное *речевое сред-ство влияния*. Журналисты использовали слова-прикрытия, эвфемизмы, а также профессиональный жаргон, которыми изобиловали официальные пресс-релизы различных ведомств и учреждений США, а также речь официальных представителей американских властей. При этом СМИ редко объясняли аудитории значения подобных фраз и слов [Bennett 1994:185] (см. табл. 1).

Таблица 1

Наиболее употребляемые фразы

Фразы американского командования	Значение фраз
«операция», «операция по удалению»	война, объединенные единой миссией боевые действия
«шок и трепет»	о прогнозируемой реакции иракцев на действия коалиции МНС в 2003 г.
«желательная возможность»	об иракских лидерах
«дружественный огонь»	случайная стрельба по союзникам или собственным войскам
«подготовка поля боя» и «непосредственная воздушная поддержка»	бомбежки и спецоперации
«смертельная проверка»	контрольная стрельба по всем раненым, находящимся в проверяемых коалиционными войсками в ходе или после боя зданиях
«обезглавливание режима»	отстранение от власти правительства Ирака и устранение С.Хусейна

Фразы американского командования	Значение фраз
«второстепенный ущерб»	ненамеренное разрушение объектов авиационными бомбами
«карман сопротивления»	иракские города, в которых находятся посторонние люди, организовывающие сопротивление коалиционным войскам
«законная мишень» и т.д.	представитель руководства Ирака, который попал в список Соединенных Штатов как опасный преступник

СМИ активно использовали метод *проведения исторических аналогий* при описании событий вокруг конфликтов с Ираком. Описывая миссию США в разрешении конфликтов и действия коалиционных войск по установлению мира в регионе Персидского залива, а также агрессивную деятельность Ирака масс-медиа фокусировались на аналогии с событиями 1939-1945 гг. Комментируя же политику американских властей и военных по формированию общественного мнения и по ограничению доступа СМИ к информации, а также описывая антивоенные действия, СМИ прибегали к аналогии с вьетнамской войной. Исследование медиа-контента первого конфликта выявило упоминание слова «Вьетнам» чаще других географических названий - 7299 раз [Jowett et al. 1992: 252].

С первых дней агрессии Ирака против Кувейта американские СМИ вводят *образ врага*, сравнивая события 1990 г. с событиями кануна Второй мировой войны. 3 августа 1990 г. в статье на первой полосе «Лос-Анджелес тайме» сравнивает арабский мир «пока Хусейн действует там безнаказанно» с Центральной Европой 1930-х годов, а вторжение в Кувейт приравнивалось к «действиям нацистской Германии».

Другим способом воздействия СМИ на американское общество являлась *персонализация сюжетов новостей*. Ее стержневым элементом стало представление обоих конфликтов как персональной борьбы президента США против агрессивного иракского диктатора. В результате суть конфликтов (в первом случае — захват одного арабского государства другим, а во втором — практика геноцида во внутренней политике и нежелание сотрудничать с инспекторами ООН) отодвигалась на второй план.

СМИ охотно подхватили введенную Дж.Бушем в первой кампании метафору «Хусейн — новый Гитлер», пропагандируя тем самым образ врага. В первом конфликте журналисты внимательно рассматривают историю прихода к власти Хусейна и его правления. Газета «Лос-Анджелес тайме» назвала Хусейна в статье, опубликованной 3 августа 1990 г., «архитектором нового кризиса на Ближнем Востоке». 9 января 1991 г. та же газета опубликовала отрывки выступления Хусейна перед иракскими военными: «Если американцы впутаются в конфликт в заливе, вы увидите, как мы заставим их купаться в собственной крови». 26 марта 2003 г. Эй-Би-Си показала призыв Хусейна к иракцам оказывать сопротивление международной коалиции: «Если вы причините им любой ущерб, не важно насколько малый, они будут спасаться бегством. Не ждите наших приказов. Просто боритесь с ними. Каждый из вас - боевой лидер». Бывший министр обороны США и директор ЦРУ Дж. Шлезингер охарактеризовал Хусейна как политика «реалистичного, благоразумного и абсолютно безжалостного».

Визуализация информационных материалов по теме конфликтов является другим эффективным способом воздействия медиа-контента на общественность. С одной стороны, визуальные материалы (фотографии, рисунки, карты, телевизионные видео- и музыкальные заставки, титры и т.д.) способствовали лучшему пониманию происходящего в удаленном от территории Северной Америки регионе. С другой стороны, визуальный контент влиял на эмоционально-оценочное восприятие обществом событий и действий участников конфликта. В первой информационной кампании активно использовалась графическое сопровождение журналистских материалов в силу ограниченного доступа сотрудников СМИ к месту конфликта. В ходе второго конфликта благодаря совершенствованию профессионального оборудования СМИ визуальное

сопровождение журналистских материалов в печати включало большее по сравнению с первым конфликтом количество фотографий, графических схем, карт, рисунков; на телевидении - графическое оформление эфира (заставки, титры, звуковое сопровождение и т.д.)- Например, спутниковый телеканал Эм-Эс-Эн-Би-Си также поместил государственный флаг на своем экране и регулярно транслировал рубрику «Американские храбрецы» (показывая присланные родственниками фотографий находящихся в зоне конфликта военных).

Зачастую визуализация совмещалась с другим методом воздействия — *символизацией действительности*. Действуя в рамках американской политической культуры, масс-медиа и официальные власти придавали большое значение символической интерпретации. В 1990 г. это была «история кувейтской медсестры Найиры» (символ жестокости иракцев), а в 2003 г. - освобождение американской рядовой Дж. Линч (символ храбрости американцев и решимости США защищать своих солдат). Демонтаж жителями Багдада статуи диктатора С.Хусейна и размещение традиционного государственного флага Ирака явились символом победы над диктатором и началом истории свободного Ирака (проводилась параллель с событиями в Европе и СССР в период крушения соцлагеря). Телекомпании Эм-Эс-Эн-Би-Си, Си-Эн-Эн, ФОКС Ньюз и газета «Ю-Эс-Эй тудей» сравнивали значение этого события для Ирака с падением берлинской стены для Европы. ФОКС Ньюз называла демонтаж статуи Хусейна «концом эры Саддама», когда «жители Багдада впервые пробуют вкус свободы». Си-Эн-Эн сопровождала материалы об этом событии заголовком «Падение Саддама». «Нью-Йорк тайме» опубликовала 10 апреля 2003 г. четыре статьи на первой полосе, относящиеся к этому событию. А соответствующая статья «Вашингтон пост» была озаглавлена: «Прямо из Багдада, виды и звуки истории».

Еще одним способом воздействия на общество, который, как и символизация, применялся в сочетании с рассмотренной выше визуализацией, выступило *создание «информационного шума»*. Если во время «Бури в пустыне» информационный шум материализовался в вербальном контексте в силу отсутствия прямого доступа журналистов к месту событий, то во время «Свободы в Ираке» вербальный контекст был дополнен не менее объемным и эмоционально насыщенным визуальным контекстом от «прикрепленных» к войскам корреспондентов.

Применение традиционных методов медиа-воздействия на общество для мобилизации поддержки предложенного Вашингтоном силового варианта решения проблемы подтвердило свою эффективность во время обоих международных конфликтов с Ираком в 1990-1991 и 2002-2003 гг. Обе информационные кампании в СМИ США были построены на сочетании маркетинговых и немаркетинговых способов влияния, а также на проецировании законов проведения предвыборных кампаний на информационные кампании по вопросам внешней политики. Оба конфликта показали, что в условиях международных кризисов СМИ демократического государства, призванные беспристрастно освещать события и критически оценивать действия властей, выступают защитниками интересов собственного государства и каналами аккумуляции определенного общественного мнения с помощью методов влияния на массовое сознание.

Источники и литература

1. Баранов О.Н. Управление информационными потоками и обеспечение международной безопасности России. — www.riss.ru/library/info-vn2.pdf — Дата обращения 01.03.2005.
2. Брайант Дж., Томсон С. 2004. — *Основы медиа-воздействия*. М.
3. Дзялошинский И.М. 2005. Манипулятивные технологии в масс-медиа. — *Вестник МГУ. Сер. Журналистика*, № 1-2.
4. Дьякова Е.Г. 2003. Массовая политическая коммуникация в теории установления повестки дня : от эффекта к процессу. — *Полис*, № 3.
5. Михайлов М.И. 1990. *История политической пропаганды*. Киев.
6. Ноэль-Нойман Э. 1996. *Общественное мнение. Открытие спирали молчания*. М.

7. Торкунов А. В. (ред.) 1998. *Современные международные отношения*. М.
8. ABC. 6.03.2003. — <http://abcnews.go.com/sections/wnt/World/iraqtv030326.html> -Accessed 09.12.2003.
9. Bennett S. The Persian Gulf War's Impact on Americans' Political Information. 1994. - *The Political Behavior*, June.
10. Cook T. 1998. *Governing with the News: The News Media as a Political Institution*. N.Y.
11. Denton R., Woodward G. 1990. *Political Communication in America*. N.Y.
12. Emil R. War Coverage that Angered Everyone. 2003. *World and I, November*. Database MasterFILE Premier.
13. Entman R. Framing: Towards Clarification of a Fractured Paradigm. 1993. - *The Journal of Communication*, vol.43. — Database Sage Publications.
14. Jowett G., O'Donnell V. 1999. *Propaganda and Persuasion*. N.Y.
15. Graber D. 1993. *Mass Media and American Politics*. N.Y.
16. Livingston S. 1997. *Clarifying the CNN Effect: an Examination of Media Effects According to Type of Military Intervention*. Research papers, Harvard University.
17. Pfetsch B. 2001. Political Communication Culture in the United States and Germany. — *The Harvard Internationa/Journal of Press/Politics*, vol. 6, № 1.
18. Powlick Ph., Katz A. 1998. Defining the American Public Opinion: Foreign Policy Nexus. — *Mershon International Studies Review*, May. — Database JSTOR.

Е.А. Осокина

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԼԻՑԻ ԹԵՄԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՉԼՍ-ՈՒՍ

Ինչպես ամեն տարի, այս անգամ ևս ՄԵԾ եղեռնի տարելիցը լրատվամիջոցների, վերլուծական տարբեր կառույցների, քաղաքական գործիչների, պետական համակարգի ուշադրության կենտրոնում է: Ուշագրավ է Անկարայի Հայկական հետազոտությունների ինստիտուտի (www.eraren.org) կայքում ապրիլի 21-ին տեղադրված վերլուծականը տարելիցի օրերին ՀՀ-ում և Սփյուռքում կազմակերպվելիք միջոցառումների վերաբերյալ: Այս հրապարակումը հետաքրքրական է այն առումով, որ վկայում է թուրքական կառույցի կողմից հայկական մամուլը, ՀՀ և Սփյուռքի համապատասխան կայքէջերն ուսումնասիրելու, իրազեկված լինելու մասին: Անկարայի հայկական հետազոտությունների ինստիտուտը Թուրքիայում հայկական ուղղությամբ տեղեկատվական-վերլուծական աշխատանք կատարող հիմնական կառույցներից մեկը կարող է համարվել:

Թուրքական վերլուծականը նշում է, որ ՄԵԾ եղեռնի տարելիցի առիթով միջոցառումներն արդեն մեկնարկել են. «Ինչպես յուրաքանչյուր տարի, այս տարի էլ ԱՄՆ-ի, Ֆրանսիայի, Անգլիայի, Ռուսաստանի պես գերտերությունների կողքին Հարավային Կիպրոսի հունական հատվածում, Բուլարիայում, Լեհաստանում, Վրաստանում, Լիբանանում ևս շարժ է նկատվում»:

Վերլուծականի հեղինակն ընդգծում է Թբիլիսիում տեղի ունենալիք «1915-1923թթ. Հայոց ցեղասպանություն. հայացք Թբիլիսիից, Ստամբուլից և Երևանից» գիտաժողովի մասին, որը բնութագրվում է որպես «աննախադեպ»: Ռուսաստանի Հայերի միության նախաձեռնությամբ ՌԴ-ում ապրիլի 20-ից կազմակերպված միջոցառումների և «Արտույտների ազարակը» ֆիլմի ցուցադրության վերաբերյալ տեղեկությունները վերցված են ՌԴ մամուլից: Հատկանշական է, որ Սոսկվայում «Արտույտների ազարակը» ֆիլմի ցուցադրության և այլ միջոցառումների մասին ՀՀ մամուլում, հոդվածի պատրաստման պահի դրությամբ, հրապարակումներ դեռ չէին եղել:

Չուլանդիայի հայկական կազմակերպությունների համադաշնության կայքից է վերցված Նիդեռլանդների թագավարությունում կազմակերպվելիք միջոցառումների վերաբերյալ տեղեկատվությունը: Թուրքական կառույցը նաև մանրամասնում է Ֆրանսիայում, Գերմանիայում, ԱՄՆ-ում, Կիպրոսում տեղի ունենալիք միջոցառումները:

Ուշագրավ է թուրք վերլուծաբանի դիտարկումը, թե 2008թ. ՄԵԾ եղեռնի հետ կապված հիշատակի միջոցառում է տեղի ունենալու նաև... Թուրքիայում: Ապրիլի 24-ին Ստամբուլի «Բիլգի» համալսարանում կընթանա գիտաժողով՝ «Ի՞նչ է տեղի ունեցել 1915թ.» խորագրով: Ըստ առկա տեղեկությունների, միջոցառմանը մասնակցելու էին ազատական հայացքներ կրող մի շարք թուրք հասարակական գործիչներ և մտավորականներ, մասնավորապես նախատեսված էր «Բեյզե» հրատարակչատան տնօրեն Ռազիփ Չարաքուլուի, Թուրքիայի մարդու իրավունքների պաշտպանության կազմակերպության նախկին փոխղեկավար և կառույցի Ստամբուլի գրասենյակի նախկին ղեկավար Էրեն Քեսքինի մասնակցությունը: Լոնդոնից ժամանելու էր «Կոմիտաս» ինստիտուտի տնօրեն, բրիտանահայ պատմաբան Արա Սարաֆյանը: Ակնհայտ է, որ Թուրքիայում մոտեցումները միջոցառմանը միանշանակ չեն լինելու: Թուրքական կայքը հարցադրում է կատարում, թե ինչպես է գործելու Թուրքիայի դատաիրավական համակարգը՝ հաշվի առնելով, որ Արա Սարաֆյանը կարող է իր ելույթում խոսել Հայոց ցեղասպանության փաստի մասին: Նման հայտարարությունները, ըստ էության, կխախտեն 301-րդ հոդվածը:

«Այսպիսով, Սփյուռքում և Հայաստանում ապրիլի 24-ի կապակցությամբ տեղի ունենալիք միջոցառումները փոխադրվում են նաև Թուրքիա: Սա հող կնախապատրաստի առաջիկայում Հայոց ցեղասպանության պնդումներին ի պաշտպանություն ձեռնարկվելիք մյուս

քայլերի համար»,- գրում է Հայկական հետազոտությունների ինստիտուտի աշխատակցուհի Յըլդըզ Դևեջին:

Նկատելի է, որ թուրք վերլուծաբանը ամբողջությամբ չի պատկերացնում Սփյուռքում կազմակերպվելիք միջոցառումները, բայց ընդհանուր առմամբ հետևում է ընթացքին և պատկերացնում աշխատանքը: Չի բացառվում նաև, որ ինտերնետում հրապարակվի Յ.Դևեջիի ավելի ամբողջական վերլուծականի կրճատ տարբերակը:

«Ջումհուրիեթ» օրաթերթում ուշագրավ է նախկինում ԱՄՆ-ում Թուրքիայի դեսպան, ներկայումս ընդդիմադիր Ժողովրդահանրապետական կուսակցությունից խորհրդարանի պատգամավոր Շյուքրյու Էլեքդադի վերլուծականը: Նա մասնավորեցնում է, որ 80-ականներին, երբ Հայոց ցեղասպանության հարցը դրվում էր ԱՄՆ օրենսդրի օրակարգում, կային կոնգրեսականներ, որոնք մերժում էին ցեղասպանությունը: Ներկայումս, թեև Եղեռնի վերաբերյալ օրինագիծը ժամանակավորապես սառեցվել է, պատկերն այլ է:

«20-25 տարի առաջ ԱՄՆ-ում որպես դեսպան աշխատելուս ընթացքում, երբ Կոնգրեսում քննարկման էին դրվում Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ օրինագծերը, Թուրքիայի հանդեպ բարեկամաբար տրամադրված կոնգրեսականներն ընդդիմանում էին և հայտարարում, թե հայկական պնդումները պատմագիտական առումով անհիմն են: Նախորդ տարի հոկտեմբերին մասնակցել եմ նիստին, և ոչ մի կոնգրեսական չասաց, թե Թուրքիան իրավացի է: Դեմ քվեարկողները դա պայմանավորում էին այն հանգամանքով, որ ընդունվելու պարագայում Թուրքիայի կառավարությունը հասարակական ճնշման ներքո կփակի թուրք-իրաքյան սահմանադուռը, «Ինչիրլիք» ռազմակայանը, կտուժի ԱՄՆ-ից Իրաք և Աֆղանստան նյութական մատակարարման հարցը»: Նախկին դեսպանը գտնում է, որ նման զարգացումներով Թուրքիան, անկասկած, խաղը տանուլ է տալու:

«Հյուրիեթ» օրաթերթը նշում է, որ ամերիկացի «պատմաբան» Գյունթեր Լևին ԱՄՆ Նյու Ջերսի նահանգի Սթիվընս Թեքնոլոժի ինստիտուտում ապրիլի 21-ին ելույթ է ունեցել և պաշտպանել թուրքական մերժողական թեզը: Միջոցառումը կազմակերպել էր Վաշինգտոնում գտնվող Թուրքական հետազոտությունների ինստիտուտը: Լևին հայտարարել է, թե աշխատել է բրիտանական, գերմանական և ամերիկյան արխիվներում և հանգել եզրահանգման, որ ցեղասպանություն տեղի չի ունեցել:

Գյունթեր Լևին Թուրքիայի «բարեկամ» պատմաբաններից է, ով Ջասթին Մըկքարթիի, Հիթ Լոուրիի, Էրիկ Ֆեյզլի և մյուս «բարեկամների» հետ առաջ է մղում Հայոց ցեղասպանությունը մերժելու կեղծ թեզը: Այս բարեկամ «պատմաբաններն», անկասկած, աշխատում են թուրքական պետության «դրամաշնորհների» հաշվին:

Ի դեպ, պետք է նշել է, որ ըստ որոշ տեղեկությունների՝ Ջասթին Մըկքարթին ամերիկահայ պատմաբան, ցեղասպանագետ Լևոն Մարաշլյանի համակուրսեցին է եղել ուսանողական շրջանում և իրականում քաջատեղյակ է պատմական իրողությանը:

Թուրքիայի լրատվամիջոցներում լայն արձագանք կա Ավստրիայի և Թուրքիայի ԱԳ նախարարներ Ուրսուլա Պլասնիկի և Ալի Բաբաջանի հանդիպման ընթացքում հայ-թուրքական հարաբերություններին անդրադարձի թեմային, նաև Բաբաջանի կողմից ՀՀ ԱԳ նախարար Էդվարդ Նալբանդյանին հղված շնորհավորական նամակին:

Այս թեման լուսաբանվել է նաև ՀՀ ՋԼՄ-ում: Թեմային մանրամասն անդրադարձել է նաև ֆրանսիական «Լը Մոնդր»: Վերջինիս հոդվածն արտատպել է թուրքական «Մաբահ» օրաթերթը: Ի դեպ, «Լը Մոնդր» նաև շեշտել է, որ «Թուրքիան Հայաստանի հետ հարաբերությունների կարգավորման համար երկու նախապայման է առաջադրում՝ ԼՂ հիմնախնդրի կարգավորում և Ցեղասպանության միջազգային ճանաչումից հրաժարում, մինչդեռ Հայաստանը նախապայմաններ չի առաջադրում»: Ֆրանսիական թերթը նշում է, որ հնարավոր է ԱՄՆ-ում Մեծ եղեռնի ճանաչման օրինագիծն օրակարգ բերվի նոյեմբերի 3-ի նախագահական ընտրությունների նախօրեին:

Թուրքական «Ռադիքալ» օրաթերթում տպագրվել է Ահմեթ Ինսելի «Հայկական բռնագաղթը և բարոյական պատասխանատվությունը» հրապարակումը: «Ռադիքալը» Հայկական հարցում ամենաազատական մոտեցումներ դրսևորող կենտրոնական լրատվամիջոցը կարող

է համարվել: Հեղինակը 1915թ. իրադարձություններն անվանում է «Մեծ աղետ», որը կարող է դիտվել որպես «Մեծ եղեռն» կապակցության համարժեք: Ինսելը, մեջբերելով երիտթուրքական հայտնի թեզը, թե «1915-ից հետո Հայկական հարց գոյություն չունի», գտնում է, որ «Հայկական հարցը իրապես կարող է լուծվել, երբ այս տարածքում ապրողները բարոյական պատասխանատվություն ստանձնեն 1915-ին օսմանյան հայերի կրած անմարդկային տառապանքների համար»: «Այդ ժամանակ կարող ենք կիսել օսմանյան շրջանում տեղի ունեցած իրադարձությունների ցավը և ազատվել գործած մեղքերից», - գրում է ազատական հրապարակախոսը:

Թուրքական մամուլն անդրադառնում է նաև Ավստրալիայի Սիդնեյ քաղաքում և Հունաստանի մայրաքաղաք Աթենքում Մեծ եղեռնի տարելիցի առիթով հանրահավաքների անցակցմանը: «Սաբահը» շեշտել է ապրիլի 26-ին Նյու Յորքի Թայմ սթվերում թուրքական մերժողական հանրահավաքի անկացման փաստը:

«Հյուրիեթ» թերթը ապրիլի 22-ի համարում նշել է, որ Սպիտակ տան ղեկավարն, ըստ ԱՄՆ-ից ստացված տեղեկությունների, ապրիլի 24-ին, ինչպես և նախորդ 7 տարիներին, չի օգտագործի ցեղասպանություն բառեզրը:

Նշենք, որ Բուշը մերժել է խոստումը, իսկ նախընտրական նման որևէ խոստում չտված՝ Կանադայի վարչապետ Սթիվըն Հարփերը 3-րդ տարին է, ինչ ապրիլի 24-ին հանդես է գալիս հայտարարությամբ՝ կատարվածը բնութագրելով որպես «ցեղասպանություն»:

Հայկարամ Նահապետյան

**ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ
«ՀԱՅԿԱԿԱՆ» ԿԱՊԻՏԱԼԸ**

Ռուսաստանի տնտեսության «հայկական» բաղադրյալի էությունը և օրինաչափությունները պարզելու ուղղությամբ մեր կողմից կատարվել է ուսումնասիրություն, որի շրջանակներում հետազոտվել է երկրի 57 բնակավայրերի 205 անձանց կենսագործունեությունը, ընդ որում, ընտրվել են ձեռնարկությունների առաջին դեմքեր և խոշոր ընկերություններում էական դերակատարություն ունեցող թոփ-մենեջերներ:

Նախ, փորձենք հպանցիկ բնութագրել Ռուսաստանի տնտեսությունը: Երկրի առաջանցիկ, բուռն զարգացումը 2007թ. հանգեցրել է կապիտալի խոշորացման, իսկ դոլարային միլիարդատերերի թվաքանակն ավելացել է 4 անգամ, և ռուսաստանցիները տեղ են գրավել աշխարհի ամենահարուստ մարդկանց շարքում:

Հեղինակավոր «Ֆինանս» շաբաթաթերթը, տնտեսագիտական ծանրակշիռ հաշվարկների հիման վրա, 5 տարի շարունակ հրապարակում է Ռուսաստանի 500 ռուբլային միլիարդատերերի վարկանիշային աղյուսակներ: 2007թ. փոխվեց երկրի բիզնես-առաջատարը Ռոման Աբրամովիչին շրջանցեց և 40 մլրդ դոլար անձնական ունեցվածքով առաջին հորիզոնականը զբաղեցրեց «Բազովիյ էլեմենտ» հոլդինգի սեփականատեր Օլեգ Դերիպասկան:

«Ֆինանսի» 2006թ. աղյուսակում կար 11 հայ. տնտեսության այսուայն ճյուղի շուկայական զարգացման և կապիտալի խոշորացման հետևանքով 2007թ. հայերի թիվը նվազեց-հասավ 7-ի, սակայն զգալիորեն ավելացավ վերջիններիս անձնական ունեցվածքը: Ահա այդ պատկերը.

1. *Դանիլ Խաչատուրով* - «Ռոսգոսստրախ» ապահովագրական ընկերությունների խմբի նախագահ, 51-րդ տեղ, կապիտալը՝ 2,8 մլրդ դոլար, 37 տարեկան

2. *Նիկոլայ Սարկիսով* - «ՌԵՍՕ-Գարանտիյա» ապահովագրական ընկերության և անշարժ գույքի կառավարման «Դեկրա» ընկերության համասեփականատեր, 69-րդ տեղ, 1,65 մլրդ դոլար, 42 տարեկան (ենթադրաբար՝ ծագումով դարաբաղցի)

3. *Սերգեյ Սարկիսով* - «ՌԵՍՕ-Գարանտիյա» ապահովագրական ընկերության տնօրենների խորհրդի նախագահ, 70-րդ տեղ, 1,65 մլրդ դոլար, 49 տարեկան (Ն.Սարկիսովի եղբայրը)

4. *Ռուբեն Վարդանյան* - «Տրոյկա դիալոգ» ներդրումային ընկերությունների խմբի տնօրենների խորհրդի նախագահ, 79-րդ տեղ, 1,5 մլրդ դոլար, 40 տարեկան (նախկին երևանցի)

5. *Տիգրան Ներսիսյան* - «Բորոդինո» ընկերությունների խմբի համանախագահ, 120-րդ տեղ, 800 մլն դոլար, 42 տարեկան (նախկին երևանցի)

6. *Սերգեյ Խաչատուրով* - «Ռոսգոսստրախ» ԲԲԸ կառավարիչ տնօրեն, 336-րդ տեղ, 250 մլն դոլար (Դ.Խաչատուրովի կրտսեր եղբայրը)

7. *Իգոր Ավանեսյան* - «ԱԿ Բարս» բանկի տնօրենների խորհրդի անդամ և համասեփականատեր, 340-րդ տեղ, 240 մլն դոլար, 55 տարեկան:

Սույն տվյալներին կցանկանայինք հավելել հետևյալը. նույն շաբաթաթերթը 2 տարի կազմում է 22 հոգուց բաղկացած բիզնես-առաջատարների ցանկ, որում հայերից տեղ է զբաղեցնում միայն Ռ.Վարդանյանը:

Մեր ուսումնասիրությունն այլ նպատակ է հետապնդում՝ առաջին անգամ կատարել ռուսաստանաբնակ հայերի տնտեսական ներուժի յուրատեսակ «գույքագրում»: Տվյալների համադրումը պարզորոշ ի ցույց է դնում հայոց բիզնես-նախասիրությունների 6 ասպարեզ՝ 1. բանկային ու ֆինանսավարկային (աղյ. Ա), 2. շինարարական (աղյ. Բ), 3. նավթագազային ոլորտ (աղյ. Գ), 4. տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ (աղյ. Դ), 5. ապահովագրական գործ (աղյ. Ե) և 6. զանգվածային լրատվամիջոցների ոլորտ (աղյ. Ձ): Մա թույլ է տալիս հանգելու հետևյալ եզրակացության՝ *ռուսաստանաբնակ հայերը հիմնականում զբաղվում են բիզնեսի այն տարատեսակներով, որոնք պահանջում են բարձր ինտելեկտ, կազմակերպական անուրանալի ջիղ և ահռելի աշխատասիրություն:*

Բանկային և ֆինանսավարկային բիզնես¹

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Հաստատություն	Բնակ. վայր
1.	• Ազատյան Սերգեյ Ալեքսանդրի	«Մարշալ Քեփիթալ Փարթներս» ընկ. փոխնախագահ	Մոսկվա
2.	Աղանբեգյան Ռուբեն Աբելի	Ռուսաստանում «Ռենեսանս քեփիթալ» ներդրումային խմբի գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
3.	Աղաջանով Գեորգի Գեորգիի	«Իպոտեկա-ինվեստ» բանկի վարչ. նախագահ	Կազան
4.	Ասրյան Յաշա Ռուբենի	«Միգրոս» բանկի տնօրենների խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
5.	Ավանեսյան Իգոր Գրիգորիի	«ԱԿ Բարս» բանկի տնօրենների խորհ. անդամ և համասեփականատեր	Մոսկվա
6.	Ավդիյանց Ստանիսլավ Պյոտրի	«Սվյագինվեստ» ԲԲԸ կառավարիչ տնօրեն	Մոսկվա
7.	•Արզումանյան Հրահատ Մամիկոնի	«Տրանստրոյբանկի» վարչության նախագահ	Մոսկվա
8.	Դոն Սերգեյ Իգնատիևի	«Բանկ ռավիտիյա ռեզիոնա» ԲԲԸ վարչության նախագահ	Վլադիկավկազ
9.	Եղիազարյան Աշոտ Գևորգի	«Ռուսսկիյ Դոն» բանկի խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
10.	•Զաքարյան Գագիկ Տիգրանի	«Յունիաստրում բանկի» նախագահ	Մոսկվա
11.	Էյրամջանց Արտեմ Սերգոյի	«ՊԻԿ հոլդինգի» գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
12.	•Թերգյան Արտաշես Հարությունի	«Տրաստ» ներդրումային բանկի կառավարող փոխնախագահ	Մոսկվա
13.	•Թոսունյան Գարեգին Աշոտի	Ռուսաստանյան բանկերի ասոցիացիայի նախագահ	Մոսկվա
14.	Իգիթյան Մեցո Յուրիի	«Մեծպրոմ» կորպորացիայի գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
15.	Խաչատրյան Սերգեյ Հրանտի	«Ալթայինվեստգրուպ» ՍՊԸ նախագահ	Բառնաուլ
16.	♦Օատուրով Գարեգին Հերբերտի	«Սուդկոմգրուպ» ԲԲԸ տնօրենների խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
17.	•Ղազարյան Արմեն Արարատի	«Անելիք ՌՌԻ» բանկի վարչության նախագահ	Մոսկվա
18.	Ղոչիկյանց Վլադիմիր Իսահակի	«Նովոչերկասսկի գորոդսկոյ բանկի» վարչության նախագահ	Նովոչերկասկ
19.	Մանասով Մարյեն Ջերալդի	«Բրանսվիկ» բրոքերային ընկերության գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
20.	Մարգարյան Արթուր Պյոտրի	«Գլավստրոյ» կորպորացիայի գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
21.	Մովսեսյան Ալեքսանդր Գրիգորիի	«Պարիտետ» առևտրային բանկի վարչության նախագահ	Մոսկվա
22.	•Յավրյան Ռուբեն Սերգեյի	Ներդրողների միության նախագահ	Մոսկվա
23.	•Նահապետյան Գոռ Բորիսի	«Տրոյկա դիալոգ» ներդրումային ընկ.-երի խմբի կառավարիչ տնօրեն	Մոսկվա
24.	♦Զիլինգարով Էդուարդ Գարեգինի	«Կրեդիտբանկի» տնօրենների խորհրդի նախագահ	Էլիստա
25.	Պողոսով Վլադիմիր Գուրգենի	«Ֆունդամենտ-բանկի» նախագահ	Մոսկվա
26.	♦Սազիրյան Իգոր Ավետի	«Ռենեսանս-կապիտալ» ՓԲԸ նախագահ	Մոսկվա

¹ • նշանը ցույց է տալիս Հայաստանից, ♦ նշանը՝ Վրաստանից, Δ նշանը՝ Ադրբեջանից սերված լինելը, մնացածները ծնվել են Ռուսաստանում: Բացառություն է «Տրոյկա դիալոգ» ներդրումային ընկերությունների խմբի կառավարիչ տնօրեն, Ռուսաստանյան առևտրային համակարգի (PTC) նախագահ, նախկին ֆրանսահայ Ժակ Տեր-Մկրտչյանը:

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Հաստատություն	Բնակ. վայր
27.	•Սահակյան Ռադիկ Ռազմիկի	“RADO-S-GROUP” հոլդինգի նախագահ	Մոսկվա
28.	•Սահակյան Սենիկ Վարշամի	«Թարխանի» բանկի վարչության նախագահ	Պենգա
29.	•Սարգսյան Հայկազ Կամոյի	«Ցենտրալնայա ռոսսիյսկայա ունիվերսալնայա բիրժա» ՓԲԸ նախագահ	Մոսկվա
30.	Սիմոնյան Հրայր Հրայրի	Ռուսաստանում «Մորգան Ստենլի բանկի» վարչության նախագահ	Մոսկվա
31.	Ստեփանյան Գենադի Շագորի	«Ստիմկոմ գրուպ» ՓԲԸ նախագահ	Մոսկվա
32.	Վանյան Արթուր Կարենի	«Կուբանսկայա ուպրավլյայուշչայա կոմպանիա» ՓԲԸ տնօրեն	Կրասնոդար
33.	•Վարդանյան Ռուբեն Կարլենի	«Տրոյկա դիալոգ» ներդրումային ընկերությունների խմբի տնօրենների խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
34.	Տարակա Մարգարիտա Նիկոլայի	«Յուժնիյ տորգովիյ բանկի» վարչության նախագահ	Դոնի Ռոստով
35.	ՃՏԵՐ-Ավանեսով Ալեքսանդր Բորիսի	«Կոստրոմաինվեստ» ընկերության հիմնադիր	Կոստրոմա
36.	Տեր-Մկրտչյան Ժակ	«Տրոյկա դիալոգ» ներդրումային ընկ.-երի խմբի կառավարիչ տնօրեն	Մոսկվա

Աղյուսակ Բ

Շինարարական բիզնես (կառուցում, շինանյութերի արտադրություն և առքուվաճառք)

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Ձեռնարկություն	Բնակ. վայր
1.	•Անանիկյան Արմեն Մնացականի	«Ֆիրմա Նովոստրոյ» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
2.	•Ասատրյան Իշխան Սամսոնի	«Ստրոիտելստվո 21 վել» ՍՊԸ նախագահ	Պյատիգորսկ
3.	•Բազյան Նելսոն Ռուբենի	«Մեգապոլիս» միջազգային շին. ասոցիացիայի նախագահ	Մոսկվա
4.	•Գրիգորյան Ռուբեն Յուլիկի	«Ռուցոգ» հոլդինգի նախագահ	Մոսկվա
5.	•Թաթոյան Արայիկ Համլետի	«Ցենտր-ստրոյ» ՍՊԸ տնօրեն	Օմսկ
6.	•Լալայան Մերուժան Վրեժի	«Մոսֆունդամենտստրոյ #83 շին. վարչություն» ՓԲԸ գլխ. տնօրեն	Մոսկվա
7.	Խաչատրյան Ալեքսեյ Խաչատրի	«Նովիյ դոմ-94» ՍՊԸ նախագահ	Մոսկվա
8.	•Կարապետյան Սամվել Սարգսի	«Տաշիր» ընկերությունների խմբի նախագահ	Մոսկվա
9.	•Ղազարյան Սամվել Գրիգորի	«Յուն» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
10.	•Մելիքյան Վիգեն Խաչիկի	«Սևան» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Սարիշևո
11.	•Մուրադյան Մուրադ Բախտիբեկի	«ԲԱՄՕ» ՓԲԸ նախագահ	Մոսկվա
12.	•Նաջարյան Սուրեն Ներսեսի	«Ինտես» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
13.	•Շահինյան Արմեն Մարտինի	«Կրիսմար» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
14.	•Սաֆարյան Միքեյլան Սարգսի	«Արմեն» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Ուֆա
15.	•Ստեփանյան Ռաֆայել Յուրիկի	«ԱՄՄ-Փրոջեքթ» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
16.	♦Տոնոյան Արմենակ Միրականի	«Պրոգրես» ՓԲԸ տնօրեն	Ուֆա
17.	•Փայլակյան Վալերիկ Սեդրակի	«Ունիվերսալ» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Պերեսլավլ-Չալեսսկի

Նավթային և գազային բիզնես (արդյունահանում, վերամշակում, վաճառք)

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Զեռնարկություն	Բնակ. վայր
1.	ՃԱբրամով Հենրիխ Սահակի	«Սիբնեֆթեավտոմատիկա» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Տյումեն
2.	Բադայով Ադաբեկ Գեորգիի	«Մակտեն-Նաֆտա» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Թեմրյուկ
3.	Բազյան Վլադիմիր Կիմի	«Էսկորտ» ՍՊԸ նախագահ	Նովոչերկասկ
4.	ՃԳաբրիելյան Վալերի Նիկոլայի	«Սոբոլինոյե» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Տոմսկ
5.	Գրիգորյանց Վիտալի Սարգսի	«Արչ» ՍՊԸ նախագահ	Մոսկվա
6.	Գևորգյան Սենիկ Վազգենի	«Զակնեֆթեգազտրոյ-Պրոմեթեյ» ԲԲԸ տնօրենների խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
7.	Եղիազարյան Արկադի Մամիկոնի	«Տոմսկնեֆթեխիմ» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Տոմսկ
8.	Խաչատուրյան Վալերի Յուլակի	«Նեֆթեգավոդոնտաժ» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Վոլգոգրադ
9.	Խաչատուրյան Ֆերդինանդ Զուլումաթի	«Ռոստովգազոպարատ» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Դոնի Ռոստով
10.	Ղազարյան Արթուր Էդուարդի	«Նյազան-ոյլ» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
11.	Չելոյանց Զիվան Գրիգորի	«Լուկոյլ» նավթային ընկերության փոխնախագահ	Մոսկվա
12.	Չիրկինյան Նորայր Նիկոլայի	«Արչնեֆթեգեոլոգիա» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Նյազան
13.	Սարկիսով Էդուարդ Վլադիմիրի	«Ռուսնեֆթ» նավթային ընկերության փոխնախագահ	Մոսկվա
14.	Քաջոյան Յուրի Ստեփանի	«Լուկոյլ-Կալինինգրադոբնեֆթ» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Կալինինգրադ

*Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտ
(տեղեկատվության, համակարգչային ծրագրերի մշակում և վաճառք)*

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Զեռնարկություն	Բնակ. վայր
1.	Ազնաուրյանց Ալեքսանդր Վլադիմիրի	«Պարուս-Վորոնեժ» ՍՊԸ տնօրեն	Վորոնեժ
2.	Ակոպով Լևոն Էդուարդի	«Վյադոս» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Կրասնոդար
3.	Ակոպով Մամվել Սերգեյի	«SHS» ՍՊԸ տնօրեն	Մոսկվա
4.	Ադաբաբյան Ռուբեն Յուրիի	«CSS Սանկտ Պետերբուրգ» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Սանկտ Պետերբուրգ
5.	Ադամիրզյան Իգոր Ռուբենի	ԵՄՍ մշակումների Սանկտ Պետերբուրգի կենտրոնի գլխ. տնօրեն	Սանկտ Պետերբուրգ
6.	Ադամյան Արմեն Բորիսի	«CSS International» ընկերության գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
7.	Ամարյան Միխայիլ Ռուբենի	«ՄՏՈՒ-Ինտել» ՓԲԸ նախկին գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
8.	Ամդիյան Լևոն Կարլենի	Համակարգչային միջազգային ակումբի նախագահ	Մոսկվա
9.	Ասլանյան Սերգեյ Գարեգինի	«Սիտրոնիքս» ԲԲԸ նախագահ	Մոսկվա
10.	Ավետիսյան Զավադ Դավթի	«Մուլտիմեդիա տեխնոլոգիի ի դիստանցիոննոյե օբյուշենիյե» ՍՊԸ նախ.	Մոսկվա
11.	Բալասանյան Վլադիմիր Էդուարդի	«Էլեկտրոննիյե օֆիսնիյե սիստեմի» ընկերության գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Ձեռնարկություն	Բնակ. վայր
12.	Բունիսթյան Գրիգորի Զարեհի	«Ազենտատվո ռեգիոնալնովո էկոնոմիչեսկովո ռազվիտիյա» հիմնադրամի խորհրդի նախագահ	Կալինինգրադ
13.	Գաբրիելյան Յուրի Աշոտի	«Օստ-Ին» տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կենտրոն» ԲԲԸ գլխ. տն.	Մոսկվա
14.	ՃԺամհարյան Արմեն Տիգրանի	«IRU» ընկերության տնօրեն	Մոսկվա
15.	•Մարտիրոսյան Սերգեյ Սաշիկի	«Ինֆոսէլ» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
16.	Չաուշյան Պավել Սերգեյի	«Էդան սերվիս» ՄՊԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
17.	•Սահակյան Լևոն Գուրգենի	Ռուսաստանի միջտարածաշրջանային տեղեկատվական-առևտրային կենտրոնի նախագահ	Մոսկվա

Աղյուսակ Ե

Ապահովագրական բիզնես

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Ձեռնարկություն	Բնակ. վայր
1.	Աբրամով Վլադիմիր Կարենի	«Լեկսգարանտ» ՓԲԸ նախագահ	Մոսկվա
2.	Գասպարյան Արա Վալերիի	«Ռոսգոսստրախ» ԲԲԸ վարչության անդամ	Մոսկվա
3.	•Թամազյան Տիգրան Գագիկի	«Prime Insurance» ընկերության տնօրենների խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
4.	Խաչատուրով Դանիլ Էդուարդի	«Ռոսգոսստրախ» ընկերությունների խմբի նախագահ	Մոսկվա
5.	Խաչատուրով Սերգեյ Էդուարդի	«Ռոսգոսստրախ» ԲԲԸ կառավարիչ տնօրեն	Մոսկվա
6.	Մարկարով Դմիտրի Էդուարդի	«ՀԸ-Ռոսգոսստրախ» ՄՊԸ առաջին փոխնախագահ	Մոսկվա
7.	•Մինասբեկյան Ռաֆայել Միքայելի	«Ռոսգոսստրախ» ԲԲԸ փոխնախագահ	Մոսկվա
8.	Սարկիսով Նիկոլայ Էդուարդի	«ՌԵՍՕ-Գարանտիյա» ԲԲԸ փոխնախագահ	Մոսկվա
9.	Սարկիսով Սերգեյ Էդուարդի	«ՌԵՍՕ-Գարանտիյա» ԲԲԸ նախագահ	Մոսկվա

Աղյուսակ Զ

Չանգվածային լրատվամիջոցների ոլորտ

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Ձեռնարկություն	Բնակ. վայր
1.	Ակոպով Ալեքսանդր Զավենի	«Ամեդիա» ընկերության տնօրենների խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
2.	♦Ակոպով Ռաֆայել Պավելի	«ԿՄ-Ինվեստ» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
3.	♦Անիստնյան Գրիգորի Յուրիի	«Նոեվ կոմչեգ» ՄՊԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
4.	Բադալով Անդրեյ Յուրիի	«Ինստիտուտ ինֆորմացիոննիխ ի անալիտիչեսկիխ տեխնոլոգիյ» ՄՊԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
5.	ՃԳաբրելյանով Արամ Աշոտի	«Նյուս մեդիա» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
6.	Գրիգորյան Արամ Մարգսի	«Կոմկոր» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
7.	Գրիգորյան Գեորգի Սևանի	«Մեդիա պարտներ» ՄՊԸ նախագահ	Մոսկվա

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Ձեռնարկություն	Բնակ. վայր
8.	Դևանույան Վլադիմիր Սերգեյի	«USU-Մեդիա» հեռուստարկության գործադիր տնօրեն	Մոսկվա
9.	Շիրիկյան Արտաշես Ռաֆայելի	«Արկ մեդիա» ընկերության տնօրենների խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
10.	Զիլավյան Արման Գագիկի	«Մեդիակրաս» ընկերության կառավարող գործընկեր	Մոսկվա
11.	Ումրշատյան Էդուարդ Բորիսի	«Էքսպովիմ» մեդիաձեռնարկությունների միավորման տնօրեն	Դոնի Ռոստով

205 հոգուց առանձնացրել, խմբավորել և աղյուսակներ ենք կազմել ըստ ծննդավայրի: Ահա այդ պատկերը.

Հայաստանում ծնվածներ

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Ձեռնարկություն	Բնակ. վայր
1.	Աբրահամյան Արա Արշավիրի	«Սոգլասիե» ՓԲԸ նախագահ	Մոսկվա
2.	Ադիբեկյան Գագիկ Վլադիմիրի	«Ռոմանով դեվելոփմենտ գրուփ» ընկերության ղեկավար	Մոսկվա
3.	Ազատյան Սերգեյ Ալեքսանդրի	«Մարշալ Քեփիթալ Փարթներս» ընկ. փոխնախագահ	Մոսկվա
4.	Ազատյան Սերգեյ Ալեքսանդրի	«ԷԱՍ» ընկերության նախագահ	Մոսկվա
5.	Աթայան Տիգրան Միքայելի	ԱՊՀ-ում «Դելոյթ» ընկերության գործընկեր	Մոսկվա
6.	Ալեքսանդրյան Վոսա Վիլիկի	«Բորլաս» ընկերության առաջին փոխնախագահ	Մոսկվա
7.	Ալշուջյան Ռուբեն Ստեփանի	«Praedium» ընկերության կառավարիչ տնօրեն	Մոսկվա
8.	Աղամյան Արմեն Բորիսի	«CSS International» ընկերության գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
9.	Անանիկյան Արմեն Մնացականի	«Ֆիրմա Նովոստրոյ» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
10.	Անտոնյան Գեորգի Ավետիսի	«Նովոռոսլեսթապորտ» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Նովոռոսիյսկ
11.	Ասատրյան Իշխան Մամոնի	«Ստրոիտելստվո 21 վեկ» ՍՊԸ նախագահ	Պյատիգորսկ
12.	Ասլանյան Սերգեյ Գարեգինի	«Միտրոնիքս» ԲԲԸ նախագահ	Մոսկվա
13.	Արզումանյան Արտեմ Շմավոնի	«Միներալնիյե վոդի Ժելեզնովոդսկա» ՓԲԸ նախագահ	Պյատիգորսկ
14.	Արզումանյան Հրահատ Մամիկոնի	«Տրանսստրոյբանկի» վարչության նախագահ	Մոսկվա
15.	Բազյան Նելսոն Ռուբենի	«Մեգապոլիս» միջազգային շին. ասոցիացիայի նախագահ	Մոսկվա
16.	Գրիգորյան Ռուբեն Յուլիկի	«Ռուցոգ» հողինգի նախագահ	Մոսկվա
17.	Գևորգյան Սենիկ Վազգենի	«Զակնեֆթեգազստրոյ-Պրոմթեյ» ԲԲԸ տնօրենների խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
18.	Զաքարյան Գագիկ Տիգրանի	«Յունիաստրոյմ բանկի» նախագահ	Մոսկվա
19.	Զաքարյան Մամվել Վարդանի	«Արմենիա» ՍՊԸ տնօրեն	Սոչի
20.	Թամազյան Տիգրան Գագիկի	«Prime Insurance» ընկերության տնօրենների խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
21.	Թաթոյան Արայիկ Համլետի	«Ցենտր-ստրոյ» ՍՊԸ տնօրեն	Օմսկ
22.	Թերզյան Արտաշես Հարությունի	«Տրաստ» ներդրումային բանկի կառավարող փոխնախագահ	Մոսկվա

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Զեռնարկություն	Բնակ. վայր
23.	Թոսունյան Գարեգին Աշոտի	Ռուսաստանյան բանկերի ասոցիացիայի նախագահ	Մոսկվա
24.	Իսրայելյան Վարազդատ Վլադիմիրի	«Օպտորգ» ՍՊԸ նախագահ	Պյատիգորսկ
25.	Լալայան Մերուժան Վրեժի	«Մոսֆունդամենտստրոյ #83 շին. վարչություն» ՓԲԸ գլխ. տնօրեն	Մոսկվա
26.	Կարապետյան Ալեքսան Վարդգեսի	«Բոկսիտ Տիմանա» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Եմվա
27.	Կարապետյան Սամվել Սարգսի	«Տաշիր» ընկերությունների խմբի նախագահ	Մոսկվա
28.	Կարապետյան Սամվել Վեհմիրի	«Պրոգրես» ՍՊԸ նախագահ	Մոսկվա
29.	Կիրակոսյան Կարեն Արտեմի	«Ցենտրոստրոյ-տերմինալ» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
30.	Կիրակոսյան Վարդգես Էդուարդի	«Պեգաս» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
31.	Հարությունյան Գևորգ Յուլյայի	«Բեստ» ՍՊԸ նախագահ	Շչոլկովո
32.	Հովհաննիսյան Ռազմիկ Սասնաբեկի	«ՆԱԻԶ» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Նովոսիբիրսկ
33.	Ղազարյան Արմեն Արարատի	«Անելիք ՌՌԲ» բանկի վարչության նախագահ	Մոսկվա
34.	Ղազարյան Սամվել Գրիգորի	«Յուն» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
35.	Սամիկոնյան Մուշեղ Լորիսի	Ռուսաստանի մամուլի արտադրողների միության նախագահ	Մոսկվա
36.	Սանասյան Ս.Խ.	«Ախթամար» կահույքի ֆաբրիկայի սեփականատեր	Բառնաուլ
37.	Սանասարյանց Սարգիս Վիլենի	Կոմի Հանրապետության Առևտրաարդյունաբերական պալատի նախ.	Սիկտիվկար
38.	Սարգսյան Արմեն Վաղինակի	«Լուխովիցի-կարյեր» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Լուխովիցի
39.	Մարտիրոսյան Մերգել Սաշիկի	«Ինֆոսել» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
40.	Մելիքյան Վիգեն Խաչիկի	«Սևան» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Սարիշևո
41.	Մեհրաբյան Գևորգ Գրիգորի	«Ալեքսանդրովսկիյ մաշինոստրոիտելնիյ զավոդ» ԲԲԸ տնօրենների խորհրդի նախագահ	Ալեքսանդրովսկ
42.	Մինասբեկյան Ռաֆայել Միքայելի	«Ռոսգոսստրալս» ԲԲԸ փոխնախագահ	Մոսկվա
43.	Միրզոյան Համլետ Աշոտի	«Սատեքս» ԲԲԸ տնօրենների խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
44.	Մուրադյան Մուրադ Բախտիբեկի	«ԲԱՄՕ» ՓԲԸ նախագահ	Մոսկվա
45.	Մուրադյան Ռոբերտ Աղաբեկի	«ԲԱՌՍ» ընկերության գլխավոր տնօրեն	Ռոդնիկի
46.	Յազճյան Գագիկ Սպարտակի	«Գեոր-Գ» ՍՊԸ նախագահ	Տվեր
47.	Յավրյան Ռուբեն Մերգելի	Ներդրողների միության նախագահ	Մոսկվա
48.	Նազարյան Վալենտին Վազգենի	«Նիժնի Նովգորոդի միջազգային օդանավակայան» ԲԲԸ գլխ. տնօրեն	Նիժնի Նովգորոդ
49.	Նահապետյան Գոռ Բորիսի	«Տրոյկա դիալոգ» ներդրումային ընկ.-երի խմբի կառավարիչ տնօրեն	Մոսկվա
50.	Նաջարյան Մուրեն Ներսեսի	«Ինտէս» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
51.	Ներսիսյան Գևորգ Ավետիքի	«Պարադիզ» կինոընկերության նախագահ	Մոսկվա
52.	Ներսիսյան Տիգրան Յաշայի	«Բորոդինո» ընկերությունների խմբի նախագահ	Մոսկվա
53.	Նիկողոսյան Մնացական Արշավիրի	«Դալի վոյաժ» զբոսաշրջային գործակալության գլխավոր տնօրեն	Սիկտիվկար
54.	Շահազիզյան Արմեն Հրաչիկի	«Լուդինգ» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Ձեռնարկություն	Բնակ. վայր
55.	Շահինյան Արմեն Մարտինի	«Կրիամար» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
56.	Շիկարյան Գարեգին Լուկաշի	«Ուխտինսկիյ մեխանիչեսկիյ զավոդ» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Ուխտա
57.	Ոսկանյան Հարություն Կոստանդի	«Շչեկովսկի ֆետր» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Շչեկովո
58.	Պետրոսյան Արմեն Սարգսի	«Դիզայներ» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Կամիշլով
59.	Սահակյան Լևոն Գուրգենի	Ռուսաստանի միջտարածաշրջանային տեղեկատվական-առևտրային կենտրոնի նախագահ	Մոսկվա
60.	Սահակյան Ռադիկ Ռազմիկի	“RADO-S-GROUP” հոլդինգի նախագահ	Մոսկվա
61.	Սահակյան Ռուբեն Գեորգիի	«Արմյանսկիյ կոնյակ» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
62.	Սահակյան Սենիկ Վարչամի	«Թարխանի» բանկի վարչության նախագահ	Պենզա
63.	Սահակյան Սուրեն Սուշեդի	«RDManagement Services» ընկերության գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
64.	Սարգսյան Արմեն	«Միստեմա Բիտ-2000» ընկ. «Կոֆե Տուն» սրճարանի սեփականատեր	Մոսկվա
65.	Սարգսյան Հայկազ Կամոյի	«Ցենտրալնայա ռոսսիյսկայա ունիվերսալնայա բիրժա» ՓԲԸ նախագահ	Մոսկվա
66.	Սարգսյան Յուրի Յուրիի	«Զոլոտայա գրոզդ» ընկերության հիմնադիր	Մոսկվա
67.	Սարյան Արտուշ Անդրանիկի	«Փայտամշակման կոմբինատ թիվ 6» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Ժելեզնոդորոժնի
68.	Սաֆարյան Սիրեկան Սարգսի	«Արմեն» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Ուֆա
69.	Ստեփանյան Ռաֆայել Յուրիկի	«ԱՄՍ-Փրոցեքթ» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
70.	Վաթյան Համլետ Մակիչի	«Զոլոտոյ կոլոս» սանատորիա» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկի
71.	Վարդանյան Ռուբեն Կարլենի	«Տրոյկա դիալոգ» ներդրումային ընկ.-երի խմբի տնօրենների խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
72.	Վարժապետյան Արթուր Ռազմիկի	«Լուդինգ» ՍՊԸ նախագահ	Մոսկվա
73.	Վերանյան Սամվել Յուրիի	«Խրոնոտրոն» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Սանկտ Պետերբուրգ
74.	Տեր-Իսրայելյան Վադիմ	«ՍլադԿո» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Եկատերինբուրգ
75.	Փայլակյան Վալերիկ Սեդրակի	«Ունիվերսալ» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Պերեսլավլ Զալեսսկի
76.	Օհանյան Գեորգի Միսակի	«Արմյանսկիյ կոնյակ» ՍՊԸ նախագահ	Մոսկվա
77.	Օհանյան Հովհաննես Արմենակի	«Սոյուզ» ավիաշարժիչների գիտատեխնիկական համալիրի տնօրենների խորհրդի նախագահ	Կոմի

Վրաստանում ծնվածներ

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Ձեռնարկություն	Բնակ. վայր
1.	Ակոպով Ռաֆայել Պավելի	«ԿՄ-Ինվեստ» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
2.	Անիսոնյան Գրիգորի Յուրիի	«Նոել կոլչեզ» ՍՊԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
3.	Անտոնյան Ռաֆայել Հապետնակի	«Ավանգարդ» ընկերության տնօրենների խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
4.	Գասպարյան Էդուարդ Հովհաննեսի	Ավգուստ Բեբելի անվ. կաշվի-զալանտերեայի ձեռնարկության գլխ. տն.	Սանկտ Պետերբուրգ
5.	Դավիդյանց Դավիթ Միխայիլի	«Ինտեր ՄՏԴ» ՓԲԸ նախագահ	Մոսկվա
6.	Խանուկյան Վլադիմիր Սերգեյի	«USU-Մեդիա» հեռուստաընկերության գործադիր տնօրեն	Մոսկվա

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Ձեռնարկություն	Բնակ. վայր
7.	Ծատուրով Գարեգին Հերբերտի	«Սուրկումգրուպ» ԲԲԸ տնօրենների խորհրդի նախագահ	Մոսկվա
8.	Ծատուրով Հերբերտ Ռոբերտի	«Լենինգրադի «Պելլա» նավաշինական գործարան» ԲԲԸ գլխ. տնօրեն	Օտրադնոյե
9.	Հասրաթովա Ինգա Մելիքի	«Եվրո-մեդ» բժշկական կենտրոն» ՄՊԸ նախագահ	Մոսկվա
10.	Հարությունով Ալեքսանդր Բորիսի	«Ինտուրիստ» ԲԲԸ նախագահ	Մոսկվա
11.	Ղարսյան Արմեն Գայոսի	«Մետաֆրաքս» ԲԲԸ տնօրենների խորհրդի նախագահ	Գուբախա
12.	Մարտիրոսյան Վահագն Արտավազդի	«Ցենտրտելեկոմ» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
13.	Չիլինգարով Էդուարդ Գարեգինի	«Կրեդիտբանկի» տնօրենների խորհրդի նախագահ	Էլիստա
14.	Սագիրյան Իգոր Ավետի	«Ռենեսանս-կապիտալ» ՓԲԸ նախագահ	Մոսկվա
15.	Տոնոյան Արմենակ Սիրականի	«Պրոգրես» ՓԲԸ տնօրեն	Ուֆա
16.	Քաջոյան Յուրի Ստեփանի	«Լուկոյլ-Կալինինգրադմոբնեֆթ» ՄՊԸ գլխավոր տնօրեն	Կալինինգրադ
17.	Օքրոյան Սկրտիչ Օքրոյի	«Սոյուզ» ավիաշարժիչների գիտատեխնիկական համալիրի գլխ. տնօրեն	Մոսկվա

Աղբրեջանում ծնվածներ

N	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Ձեռնարկություն	Բնակ. վայր
1.	Աբրամով Հենրիխ Մահակի	«Սիբնեֆթեավտոմատիկա» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Տյումեն
2.	Ավանեսյան Ալբերտ Ալբերտի	«Ակսես-ԱՄԿ» ՄՊԸ տնօրեն	Ամուրի Կոմսոմոլսկ
3.	Գաբրիելյան Վալերի Նիկոլայի	«Սոբոլինոյե» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն	Տոմսկ
4.	Գաբրելյանով Արամ Աշոտի	«Նյուս մեդիա» ԲԲԸ գլխավոր տնօրեն	Մոսկվա
5.	Ժամհարյան Արմեն Տիգրանի	«IRU» ընկերության տնօրեն	Մոսկվա
6.	Մանասյան Մարատ Լևոնի	«Row Group» ընկերության նախագահ	Մոսկվա
7.	Մարկարովա Մարինա	«Mayfair Properties» ընկերության կառավարող գործընկեր	Մոսկվա
8.	Մաթևոսով Անդրեյ Ռաֆայելի	«Նեգավիսիմայա ռեսուրսնայա կոմպանիա» ընկ. նախագահ	Մոսկվա
9.	Տեր-Ավանեսով Ալեքսանդր Բորիսի	«Կոստրոմաինվեստ» ընկերության հիմնադիր	Կոստրոմա

Ի դեմս ժուսաստանաբնակ հայության, մենք ունենք վիթխարի՝ ոչնչով չարդարացված անուշադրության մատնված տնտեսական ներուժ, որի նպատակալաց և խելամիտ օգտագործումը էապես կնպաստեր Հայաստանի զարգացմանը, հայ-ռուսական դաշնակցային հարաբերությունների խորացմանը, 2,5 միլիոնանոց ժուսահայ համայնքի ազգային ինքնապահպանմանը:

*Խաչատուր Դադայան
«Նորավանք» հիմնադրամ*